

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Poselství knihy Ageus

The Message of the book of Haggai

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Jiří Beneš, Th.D.

Autor:

Jiří Holý, BA

Praha 2018

Poděkování

Děkuji panu doc. Mgr. Jiřímu Benešovi, Th.D. za jeho trpělivý a kvalifikovaný přístup v otázkách bibliistiky i za jeho podněty a vedení této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Poselství knihy Ageus“ vypracoval samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. 7. 2018

Jiří Holý

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá poselstvím knihy Ageus, používá dva základní zdroje: hebrejský text (Tanach) a řecký text (Septuagintu). Každý z původních textů je přeložený do češtiny v rámci exegetického výzkumu. Obě exegeze jsou učiněny verš po verši. Tato práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zaměřuje na poselství knihy Ageus v Tanachu, druhá kapitola v Septuagintě. Třetí kapitola porovnává výsledky obou exegezí. Poslední kapitola této práce sleduje historii interpretací, tj. výsledky vybraných vykladačů: Jan Kalvín a jiní v 19., 20. a 21. století v Evropě a v USA. Komentáře knihy Ageus neodráží vše, autor této práce na to reaguje v poslední kapitole (na základě obou exegezí). To je přínos této práce.

Anotation

This Diploma thesis deals with message of book of Haggai, uses two original Sources: hebrew text (Tanak) and Greek text (Septuagint). Each of the original text is translated into czech in the context of exegesis research. Both exeges are constructed verse by verse. This thesis is divided into four chapters. Chapter one focuses on the message of book of Haggai in Tanach, chapter two in Septuagint. Chapter three compares results of both exeges. The last chapter of this thesis tracks the history of interpretations, i. e. results of selected interpreters: Jan Calvin and others from 19th, 20th and 21st century in the Europe and the USA. Commentaries of book of Haggai do not reflect everything, Author of this thesis reacts on it in last chapter (on the basis of both exeges). This is the benefit of this thesis.

Klíčová slova:

Ageus, Zerubábel, Jehošua, Judsko, Jeruzalém, chrám, druhý chrám.

Keywords:

Haggai, Zerubbabel, Joshua, Judea, Jerusalem, The Temple, The Second Temple.

Obsah

Seznam zkratk.....	11
Úvod.....	13
1. Kniha Ageus podle Tanachu.....	14
1.1. První kapitola knihy Ageus.....	14
1.1.1. Verš první.....	14
1.1.1.1. Překlad původního textu.....	14
1.1.1.2. Výklad.....	14
1.1.1.3. Moc Božího promluvení.....	15
1.1.1.4. Vztah mezi Hospodinem a vypravěčem.....	15
1.1.2. Verš druhý.....	15
1.1.2.1. Překlad původního textu.....	15
1.1.2.2. Výklad.....	15
1.1.3. Verš třetí.....	16
1.1.3.1. Překlad původního textu	16
1.1.3.2. Výklad.....	16
1.1.3.3. Vztah Hospodina a vypravěče podruhé	16
1.1.4. Verš čtvrtý.....	16
1.1.4.1. Překlad původního textu.....	16
1.1.4.2. Výklad.....	17
1.1.5. Verš pátý.....	17
1.1.5.1. Překlad původního textu	17
1.1.5.2. Výklad	17
1.1.6. Verš šestý.....	18
1.1.6.1. Překlad původního textu	18
1.1.6.2. Výklad	18
1.1.6.3. Důraz na zodpovědnost za národ	18
1.1.7. Verš sedmý.....	18
1.1.7.1. Překlad původního textu	18
1.1.7.2. Výklad	18
1.1.8. Verš osmý.....	19
1.1.8.1. Překlad původního textu.....	19
1.1.8.2. Výklad	19
1.1.8.3. Doplnění k výkladu	19
1.1.9. Verš devátý.....	20
1.1.9.1. Překlad původního textu	20
1.1.9.2. Výklad	20
1.1.9.3. Paralelismus membrorum	20
1.1.10. Verš desátý.....	21
1.1.10.1. Překlad původního textu	21
1.1.10.2. Zásah nebes	21
1.1.10.3. Boží milost v úrodě	21
1.1.11. Verš jedenáctý.....	21
1.1.11.1. Překlad původního textu	21
1.1.11.2. Výklad	21
1.1.12. Verš dvanáctý.....	22
1.1.12.1. Překlad původního textu	22
1.1.12.2. Výklad	22
1.1.13. Verš třináctý.....	22

1.1.13.1. Překlad původního textu	22
1.1.13.2. Výklad	22
1.1.13.3. V poselství Hospodinovu	23
1.1.14. Verš čtrnáctý	23
1.1.14.1. Překlad původního textu	23
1.1.14.2. Hebrejský výraz ruach	23
1.1.14.3. Nastavení vypravěče	24
1.1.15. Verš patnáctý	24
1.1.15.1. Překlad původního textu.....	24
1.1.15.2. Shrnutí poselství první kapitoly.....	24
1.1.15.3. Moje svátky.....	24
1.2. Druhá kapitola knihy Ageus	25
1.2.1. Verš první	25
1.2.1.1. Překlad původního textu	25
1.2.1.2. Výklad	25
1.2.1.3. Na poznání Hospodina je potřeba čas	25
1.2.2. Verš druhý	25
1.2.2.1. Překlad původního textu	25
1.2.2.2. Výklad	26
1.2.2.3. Překlad zesíleného imperativu	26
1.2.3. Verš třetí	26
1.2.3.1. Překlad původního textu	26
1.2.3.2. První možný výklad	26
1.2.3.3. Může být i další výklad?	27
1.2.4. Verš čtvrtý	28
1.2.4.1. Překlad původního textu	28
1.2.4.2. Výklad.....	28
1.2.5. Verš pátý	28
1.2.5.1. Překlad původního textu	28
1.2.5.2. Výklad	28
1.2.5.3. Jednostrannost uzavírání smlouvy	29
1.2.6. Verš šestý	29
1.2.6.1. Překlad původního textu	29
1.2.6.2. Výklad	29
1.2.6.3. Hospodinovo JÁ a eschatologie	29
1.2.7. Verš sedmý	30
1.2.7.1. Překlad původního textu	30
1.2.7.2. Výklad	30
1.2.7.3. Mohl lid zde pochopit, že nejde o stavbu?	30
1.2.8. Verš osmý	30
1.2.8.1. Překlad původního textu	30
1.2.8.2. Výklad nemetaforický	31
1.2.8.3. Doplnění k nemetaforickému výkladu	31
1.2.8.4. Výklad metaforický	31
1.2.9. Verš devátý	32
1.2.9.1. Překlad původního textu	32
1.2.9.2. Výklad	32
1.2.10. Verš desátý	32
1.2.10.1. Překlad původního textu	32
1.2.10.2. Výklad	32
1.2.11. Verš jedenáctý	33

1.2.11.1. Překlad původního textu	33
1.2.11.2. Výklad	33
1.2.12. Verš dvanáctý	33
1.2.12.1. Překlad původního textu	33
1.2.12.2. Výklad	33
1.2.13. Verš třináctý	33
1.2.13.1. Překlad původního textu	33
1.2.13.2. Výklad	34
1.2.14. Verš čtrnáctý	34
1.2.14.1. Překlad původního textu	34
1.2.14.2. Výklad	34
1.2.15. Verš patnáctý	34
1.2.15.1. Překlad původního textu	34
1.2.15.2. Výklad	34
1.2.16. Verš šestnáctý	35
1.2.16.1. Překlad původního textu	35
1.2.16.2. Výklad	35
1.2.17. Verš sedmnáctý	35
1.2.17.1. Překlad původního textu	35
1.2.17.2. Výklad	35
1.2.18. Verš osmnáctý	36
1.2.18.1. Překlad původního textu	36
1.2.18.2. Výklad	36
1.2.19. Verš devatenáctý	36
1.2.19.1. Překlad původního textu	36
1.2.19.2. Výklad	36
1.2.20. Verš dvacátý	36
1.2.20.1. Překlad původního textu	36
1.2.20.2. Výklad	37
1.2.21. Verš jednadvacátý	37
1.2.21.1. Překlad původního textu	37
1.2.21.2. Výklad	37
1.2.22. Verš dvaadvacátý	37
1.2.22.1. Překlad původního textu	37
1.2.22.2. Výklad	37
1.2.23. Verš třiadvacátý	38
1.2.23.1. Překlad původního textu	38
1.2.23.2. Hospodinův záměr se Zerubábelem	38
1.2.23.3. Zerubábel v knize Zacharjáš	38
1.2.23.4. Zerubábel a Nový zákon	38
2. Kniha Ageus podle Septuaginty	40
2.1. První kapitola knihy Ageus	40
2.1.1. Verš první	40
2.1.1.1. Překlad původního textu	40
2.1.1.2. Uvedení	40
2.1.1.3. Rodinné vazby	41
2.1.1.4. Jméno Ageus v Septuagintě	41
2.1.1.5. „V ruce proroka“ a „řka“	41
2.1.2. Verš druhý	42
2.1.2.1. Překlad původního textu	42
2.1.2.2. Výklad	42

2.1.2.3. Vybudovat Pánův dům	42
2.1.3. Verš třetí	43
2.1.3.1. Překlad původního textu	43
2.1.3.2. Výklad	43
2.1.4. Verš čtvrtý	43
2.1.4.1. Překlad původního textu	43
2.1.4.2. Výklad	43
2.1.5. Verš pátý	44
2.1.5.1. Překlad původního textu	44
2.1.5.2. Výklad	44
2.1.5.3. Překlad „zasvěťte“	44
2.1.6. Verš šestý	45
2.1.6.1. Překlad původního textu	45
2.1.6.2. Výklad	45
2.1.7. Verš sedmý	45
2.1.7.1. Překlad původního textu	45
2.1.7.2. Výklad	46
2.1.8. Verš osmý	46
2.1.8.1. Překlad původního textu	46
2.1.8.2. Výklad	46
2.1.8.3. O Kýrovi v knize Druhý Ezdráš	47
2.1.9. Verš devátý	48
2.1.9.1. Překlad původního textu	48
2.1.9.2. Výklad	48
2.1.9.3. Pánovo odůvodnění	48
2.1.10. Verš desátý	49
2.1.10.1. Překlad původního textu	49
2.1.10.2. Výklad	49
2.1.10.3. Odůvodnění formulace překladu	49
2.1.11. Verš jedenáctý	49
2.1.11.1. Překlad původního textu	49
2.1.11.2. Výklad	49
2.1.12. Verš dvanáctý	50
2.1.12.1. Překlad původního textu	50
2.1.12.2. Výklad	50
2.1.13. Verš třináctý	51
2.1.13.1. Překlad původního textu (2 verze)	51
2.1.13.2. Výklad	51
2.1.13.3. Slova „Já jsem s vámi“	51
2.1.14. Verš čtrnáctý	52
2.1.14.1. Překlad původního textu	52
2.1.14.2. Výklad	52
2.1.14.3. Dílo na Pánovu domu	52
2.1.15. Verš patnáctý	53
2.1.15.1. Překlad původního textu	53
2.1.15.2. Shrnutí poselství první kapitoly	53
2.1.15.3. Odkaz na význam jména Ageus	53
2.2. Druhá kapitola knihy Ageus	55
2.2.1. Verš první	55
2.2.1.1. Překlad původního textu	55
2.2.1.2. Výklad	55

2.2.2. Verš druhý	55
2.2.2.1. Překlad původního textu	55
2.2.2.2. Výklad	55
2.2.3. Verš třetí	55
2.2.3.1. Překlad původního textu	55
2.2.3.2. Výklad	56
2.2.4. Verš čtvrtý	56
2.2.4.1. Překlad původního textu	56
2.2.4.2. Pánovo povzbuzování	56
2.2.5. Verš pátý	56
2.2.5.1. Překlad původního textu	56
2.2.5.2. Výklad	57
2.2.6. Verš šestý	57
2.2.6.1. Překlad původního textu	57
2.2.6.2. Výklad	57
2.2.7. Verš sedmý	57
2.2.7.1. Překlad původního textu	57
2.2.7.2. Eschatologie Pánova výroku	57
2.2.7.3. Sláva Pánova pro všechny národy	58
2.2.8. Verš osmý	58
2.2.8.1. Překlad původního textu	58
2.2.8.2. Metafora	58
2.2.8.3. Vybavení předchozího chrámu	58
2.2.9. Verš devátý	59
2.2.9.1. Překlad původního textu	59
2.2.9.2. Eschatologické odůvodnění	59
2.2.9.3. Po roce 70	59
2.2.10. Verš desátý	59
2.2.10.1. Překlad původního textu	59
2.2.10.2. Výklad	60
2.2.11. Verš jedenáctý	60
2.2.11.1. Překlad původního textu	60
2.2.11.2. Pánova práce s kněžími	60
2.2.12. Verš dvanáctý	60
2.2.12.1. Překlad původního textu	60
2.2.12.2. Výklad	60
2.2.12.3. Překlad slova „apekrihésan“	61
2.2.13. Verš třináctý	61
2.2.13.1. Překlad původního textu	61
2.2.13.2. Výklad	61
2.2.14. Verš čtrnáctý	61
2.2.14.1. Překlad původního textu	61
2.2.14.2. Výklad	62
2.2.14.3. Inspirovanost odpovědět	62
2.2.15. Verš patnáctý	62
2.2.15.1. Překlad původního textu	62
2.2.15.2. Výklad	62
2.2.16. Verš šestnáctý	63
2.2.16.1. Překlad původního textu (2 verze)	63
2.2.16.2. Výklad	63
2.2.17. Verš sedmnáctý	64

2.2.17.1. Překlad původního textu	64
2.2.17.2. Výklad	64
2.2.18. Verš osmnáctý	64
2.2.18.1. Překlad původního textu	64
2.2.18.2. Dům nebo chrám?	64
2.2.18.3. Dvojitý důraz na srdce	64
2.2.19. Verš devatenáctý	65
2.2.19.1. Překlad původního textu	65
2.2.19.2. Přízeň k postoji srdce	65
2.2.19.3. Souvislost Pánova žehnání s chrámem	65
2.2.20. Verš dvacátý	65
2.2.20.1. Překlad původního textu	65
2.2.20.2. Výklad	65
2.2.21. Verš jednadvacátý	66
2.2.21.1. Překlad původního textu	66
2.2.21.2. Výklad	66
2.2.22. Verš dvaadvacátý	66
2.2.22.1. Překlad původního textu	66
2.2.22.2. Výklad	66
2.2.23. Verš třiadvacátý	67
2.2.23.1. Překlad původního textu	67
2.2.23.2. Pánova vůle se Zorobábelem	67
2.2.23.3. Zorobábel v knize Zacharjáš	67
2.2.23.4. Zorobábel a Nový zákon	68
3. Srovnání výsledků exegezí z Tanachu a ze Septuaginty	69
3.1. Uvedení	69
3.2. Bůh, jeho pozice a záměr	69
3.3. Zákon (nomos) a Tóra	70
3.4. Slovo Ageus	70
3.5. Jména osob v textu a vypravěč	70
3.6. Skryté Boží působení	71
3.7. Hospodinovy imperativy ve výročích	71
3.8. Shody a rozdíly eschatologie v Tanachu a v Septuagintě	71
3.9. Víc než jedno poselství knihy Ageus	71
4. Pohled komentářů na poselství knihy Ageus	72
4.1. Co předcházelo Ageovu vystoupení	72
4.2. Čas, místo a způsob podání poselství knihy Ageus	72
4.2.1. Čas.....	72
4.2.2. Místo a situace v něm.....	72
4.2.3. Ageus – jeho osoba, jméno a způsob vystupování.....	72
4.3. Stavba chrámu a eschatologie	73
4.4. Co komentáře nereflektují	74
4.5. Zerubábel	74
Závěr	76
Seznam použité literatury	78
Summary	80

Seznam zkratek

Ag	kniha Ageus
Am	kniha Amos
ČEP	Český ekumenický překlad Bible
Ezd	kniha Ezdráš
J	Evangelium podle Jana
KJV	King James Version
L	Evangelium podle Lukáše
Mk	Evangelium podle Marka
Mt	Evangelium podle Matouše
PBK	Překlad Bible kralické
Rt	kniha Rút
Sd	kniha Soudců
Sk	kniha Skutky apoštolů
Za	kniha Zacharjáš
1 K	První list Korintským
1 Kr	První kniha Královská
1 Moj	První kniha Mojžíšova
1 S	První kniha Samuelova
2 Ezd	Druhý Ezdráš
2 K	Druhý list Korintským
2 Kr	Druhá kniha Královská
2 Moj	Druhá kniha Mojžíšova
2 S	Druhá kniha Samuelova
3 Kr	Třetí kniha Královská

3 Moj Třetí kniha Mojžíšova

4 Kr Čtvrtá kniha Královská

4 Moj Čtvrtá kniha Mojžíšova

5 Moj Pátá kniha Mojžíšova

ÚVOD

Hlavní cíle práce

Tato práce se chce pokusit na základě exegetického zkoumání Tanachu a Septuaginty otevřít (pokud možno ne jediné) poselství knihy Ageus. Hlavní část tvoří čtyři kapitoly (1 až 4), z nichž první tři otevřou původní texty a srovnají, v čem se shodují, liší, ale i doplňují k širšímu uchopení inspirovaného Slova. Exegeze textu Tanachu je nejprve zpracována zvlášť, poté samostatně exegeze Septuaginty, nakonec jsou obě verze porovnány. Autor této práce u obou verzí pracuje s vlastními překlady. Pokouší se o doslovnost, aby co nejlépe vyniknul původní text a tím jeho hlubší význam. Někdy uvádí i dvě verze překladu. Vzhledem k omezenému rozsahu se tato práce nezabývá podrobnostmi ze životů předchůdců perského krále Dareia I., třebaže se zastaví u krále Kýra. Těmito podrobnostmi se zabýval např. Jan Kalvín v r. 1559.

Ačkoliv se tato práce zabývá poselstvím z r. 520 př. n. l., které zaznělo pro tehdejší Judejce, nezapomíná na jeho novozákonní přesah. Autor této práce si přeje, aby i ona formovala u dnešního českého čtenáře víru v Hospodina.

Práce s bibliografií

Exegetická zkoumání Tanachu a Septuaginty v souvislosti s knihou Ageus jsou doplněna pohledy sedmi komentářů v rozsahu let 1559 (Kalvín) až 2015 (Leuenberger), aby byl zachycen průběh myšlení teologů. Dva z nich jsou české, doslovné citace ostatních pěti jsou na základě dohody s vedoucím práce z angličtiny a němčiny přeloženy a uvedeny v češtině. Pomocí citací z těchto pramenů je v poslední kapitole této práce vytvořen obraz poselství celé knihy Ageus a doplněn reakcí na nereflektování některých poznatků, které vystihuje tato práce.

Doplňkový, i když také důležitý cíl práce

Nejednou se biblickým postavám (i dnešním věřícím) stalo, že Hospodinovo slovo nepochopily v celém jeho rozsahu a významu. Autor práce si toto během exegetických zkoumání uvědomil, reaguje na to.

1. Kniha Ageus podle Tanachu

1.1. První kapitola knihy Ageus

1.1.1. Verš první

1.1.1.1. Překlad původního textu

Ve druhém roce krále Dareia se prvního dne šestého měsíce stalo slovo Hospodinovo skrze (v ruce, v moci) proroka Agea (mých svátků) k místodržiteli Judska Zerubábelovi, synu Šelatielovu, a k veleknězi Jehošuvovi, synu Jehosedekovu, řka:

1.1.1.2. Výklad

Po uplynutí 70 let¹ se Židé vrátili² z exilu do Judska. V této době jim kraluje Dareius I. Judsko má být zemí vyznávající Hospodina, jak vyplývá z významu jejího názvu³. Hospodin však skrze svého služebníka proroka Agea mluví. Již z toho, aniž bychom četli dál, lze očekávat, že lid má problém s vyznáváním Hospodina. S tímto však měl lid judský problém i v předchozích generacích, proto se zásahem Hospodinovým dostal do Babylona⁴. „Pobabylónský“ zásah začíná Hospodin tím, že promlouvá k osobám, které mají zodpovědnost za národ.

Povšimněme si významů jmen klíčových osob. Už jméno samotného proroka nese poselství, kde očekáváme, že Hospodin chce řešit své svátky, na které Izraelité nepamatují. To je v souladu s již uvedeným významem názvu země. Poselstvím jména Zerubábel je lid vyzván, aby byli v Babylóně jen hosty⁵. Je tedy lid po těch 70 letech ovlivněn náboženstvím pohanů natolik, že Hospodina neznají? Tomu by odpovídaly skutečnosti⁶ známé z „předbabylónské“ minulosti tohoto národa. Text knihy Ageus však o tom mlčí. „Hospodin zachraňuje.“ To je význam jména Jehošua, skrze kterého má lid obdržet naději. Je nutné se pozastavit i u jmen otců těchto Bohem oslovených mužů. Jestliže Jehošuvova výchova⁷ byla skutečně vedena v duchu Hospodina jako spravedlivého⁸, pak pro něj byl Hospo-

¹ Jr 25,11.12; 29,10

² Judejci, Benjaminci, kněží, Levijci a ti, jejichž ducha probudil Hospodin (srov. Ezd 1,5), avšak na území Judska žili také ti, kteří do Babylonu deportováni králem Nebúkadnesarem v letech 597-586 př. n. l. nebyli.

³ Heller, J., Výkladový slovník biblických jmen, str. 214

⁴ V 11. roce vlády Sidkijáše v Judsku 2 Kr 25,2.

⁵ Heller, J., Výkladový slovník biblických jmen, str. 169

⁶ Izraelci opakovaně upírali svou pozornost k jiným božstvům. Vyskytovali se králové, kteří tyto kulty zaváděli (např. Šalomoun 1 Kr 11; Jarošeám 1 Kr 12)

⁷ Výchova je příkaz Hospodinův (5 Moj 6,7), proto tato práce zohledňuje i jména otců povolání mužů.

⁸ Heller, J., Výkladový slovník biblických jmen, str. 217

din autoritou a on tak byl použitelný. Zerubábel by měl být člověkem, jehož výchova souvisela s modlitebním životem⁹, tedy také použitelným ke službě pro Hospodina.

1.1.1.3. Moc Božího promluvení

Hebrejský text dává možnost přeložit text „...v moci proroka mých svátků...“ Text tak vystihuje, že Boží slovo působí změnu, kterou očekáváme popsanou v následujícím textu. Zároveň však lid Boží může očekávat, že při oslavě Hospodinových svátků se projeví Boží moc.

1.1.1.4. Vztah mezi Hospodinem a vypravěčem

Pokud přeložíme text tohoto verše „... skrze proroka Agea...“, řekneme, že mluví vypravěč. Pokud však text přeložíme „...skrze proroka mých svátků...“, pak bezpochyby můžeme říct, že mluví sám Hospodin, i když se nejedná o klasický výrok Hospodinův. Z toho vyplývá, že vypravěč se s Hospodinem velmi dobře zná.

1.1.2. Verš druhý

1.1.2.1. Překlad původního textu

„Tak praví Hospodin vojsk¹⁰, řka: Lid tento říká: ‚Čas nepřišel, čas, aby byl vybudován dům Hospodinův.‘“

1.1.2.2. Výklad

Slova „tak praví Hospodin vojsk, řka“ (formule poslů) uvádí čtenáře a posluchače, že to, co uslyší, jsou slova samého Hospodina, ne tedy pouze lidská. Vzhledem k formulaci prvního verše „se...stalo slovo Hospodinovo...“, řka“ lze tvrdit, že celý druhý verš je Hospodinovým výrokem a prvními pěti slovy ukazuje Hospodin sám na sebe jako na nejvyšší autoritu. Zároveň však to můžeme vnímat, že těchto pět slov je úvod prorokův, aby upoutal pozornost lidu na Hospodina. První dva verše nám tedy ukazují, že Hospodin, prorok i vypravěč jsou v souladu.

⁹ „Vyprosil(a) jsem (od) Hospodina“, Heller, J., str. 437

¹⁰ České biblické překlady používají ve svých překladech sousloví „Hospodin zástupů“. Doslovný překlad zní „Hospodin vojsk“.

Druhý verš uvádí jen první část Hospodinovy promluvy. Ve slovech Hospodinových se objevuje dvakrát pojem čas (hebr. et). Ukazuje se tu tedy, že Hospodin mluví nejen o konkrétních chvílích určených ke slavnostním shromážděním (hebr. moed), ale do celého života svého lidu. Hospodin lidu vytýká, že odmítá vybudovat dům Hospodinův. O jaký dům se zde jedná? V následujícím textu nesmíme zapomenout, v jakém smyslu Tanach představuje slovo dům¹¹.

1.1.3. Verš třetí

1.1.3.1. Překlad původního textu

A děje se slovo Hospodinovo skrze (v moci, v ruce) proroka Agea (mých svátků), řka:

1.1.3.2. Výklad

Druhým veršem jsme již vpraveni do děje, i když ještě není vše řečeno. Třetí verš informuje, že prorok Ageus již plní úkol, k němuž ho Hospodin pověřil. Můžeme tedy říct, že co Hospodin chtěl, se již děje, i když dílo Boží ještě není dokončeno. Zastavme se nyní u třetí varianty překladu části verše „... v ruce proroka Agea...“ Je to doslovný překlad, který ukazuje, že člověk je Bohem zmocnitelný k uskutečnění Božího záměru.

1.1.3.3. Vztah vypravěče a Hospodina podruhé

Nejen vypravěč nýbrž i sám Hospodin o sobě samém vydává svědectví. Hospodin sám o sobě vydává svědectví, že se děje jeho vůle, když on řekne. Tento verš zároveň uvádí druhý Hospodinův výrok.

1.1.4. Verš čtvrtý

1.1.4.1. Překlad původního textu

„Pro vás *je* čas, abyste vy seděli v domech svých obložených? A dům tento *je* zpustošený!

¹¹ Viz 1.1.4.2.

1.1.4.2. Výklad

V prvním verši byl uveden význam jména Zerubábel – buďte v Babyloně jen hosty¹². 70 let si měl Boží lid udržet vztah k Bohu, i když chrám neměl. Je tedy v textu čtvrtého verše řeč o vystavění chrámu jako viditelné stavby? Zde Hospodin vytýká svému lidu, že jejich život je životem bez Boha Hospodina. Lid Boží se snažil zabezpečit, jak se ukáže (Ag 1,6.9), hmotně sebe, ale (jakýsi) jiný dům nechal zpusťšený. Proto si v této chvíli musíme připomenout, že pojem dům je v hebrejském myšlení nejen stavbou¹³, ale také (zejména) rodinou¹⁴, společenstvím¹⁵ lidí a v neposlední řadě místem¹⁶ pro Hospodina.

1.1.5. Verš pátý

1.1.5.1. Překlad původního textu

A nyní!, tak praví Hospodin vojsk, položte srdce vaše na cestu vaší!

1.1.5.2. Výklad

V předchozích verších se opakovaně Hospodin zmiňuje, že jeho lid si udělal čas jen pro sebe. Text pátého verše začíná „a nyní!“. Sám Hospodin tedy rozhoduje, že jeho lid má právě nyní čas k tomu, aby nežili sami pro sebe. Od chvíle, kdy začal skrze proroka Agea (ne tedy Ageus sám od sebe) Hospodin mluvit, nepřerušil¹⁷ svůj výrok. Slovy „*tak praví Hospodin vojsk*“ (formule poslů) zdůrazňuje Bůh svému lidu již podruhé (viz Ag 1,2) své autoritativní postavení. Dále pokračuje „diagnózou“, že problém je v jejich srdci. Všimněme si pozorně singuláru slova srdce. Je to důraz na jedno srdce všeho lidu. Lid jako celek má problém ve vztahu s Hospodinem, zřejmě proto vypravěč (viz Ag 1,1) zdůraznil, že Hospodin oslovil osoby zodpovídající svým postavením za národ. Srdce své má celý národ položit na svou cestu. Hospodin má zájem svůj lid zachránit, a tak jim jinými slovy říká: Sledujte, kudy vede vaše cesta. Je to metafora, aby lid pátral po tom, co si přeje Hospodin.

¹² Heller, J., Výkladový slovník biblických jmen, str. 169

¹³ Např. 1 Moj 19,4

¹⁴ I řekl Hospodin Noemu: „Vejdí ty a celý tvůj dům do archy, neboť vidím, že ty jsi v tomto pokolení jediný můj spravedlivý.“ (ČEP, 1 Moj 7,1)

¹⁵ 2 Moj 16,31

¹⁶ 1 Moj 28,17

¹⁷ I když 3. verš je vypravěčova vsuvka, nejedná se o přerušeni Hospodinova výroku. 3. verš konstatuje, že výrok Hospodinův se děje, proto není přerušeni.

1.1.6. Verš šestý

1.1.6.1. Překlad původního textu

Sejete hodně a působí to malý přínos jídla k nasycení, pití k hojnému napití, oblečení k zahřátí se pro něj. A dávající se najmout, dávající se najmout pro váček, byv děravý.

1.1.6.2. Výklad

Hospodin charakterizuje důsledky, které následují, když Boží lid si žije sám pro sebe. Týkají se vlastně všech základních hmotných potřeb. I když je na první pohled viditelná pracovní aktivita, Boží lid má znatelný problém. Ten je důsledkem stavu srdce celého národa, na který Hospodin upozornil (viz Ag 1,5). Zde tedy národ má možnost projít Boží výchovnou lekcí. Dvojití opakování výrazu „dávající se najmout“ zdůrazňuje v Boží řeči závažnost konání, které se v posledku ukazuje jako zbytečné, což Hospodin ve svém výroku potvrzuje.

1.1.6.3. Důraz na zodpovědnost za národ

V šestém verši knihy Ageus je hebrejský tvar „ló“ (pro něj), který není v používaných překladech reflektovaný. Toto místo tak zvýrazňuje zodpovědnost, kterou mají nést Zerubábel a Jehošua za Judejce jako Boží lid. Jinak řečeno „malý přínos ... pro něj“ znamená malý přínos pro lid Judska. Přesto však zodpovědnost ve vztahu k Hospodinu má v posledku každý jeden Judejec.

1.1.7. Verš sedmý

1.1.7.1. Překlad původního textu

Tak řekl Hospodin vojsk: položte srdce vaše na cestu vaší.

1.1.7.2. Výklad

Hospodin už potřetí ukazuje na sebe formulí poslů, opět tak v průběhu své řeči připomíná, že má být brán vážně. Následně opakuje slova, která již pronesl (Ag 1,5), že jedinou možností je obrátit se k Hospodinu celým srdcem, aby jim byl Bohem (srov. 3 Moj 26,44.45).

1.1.8. Verš osmý

1.1.8.1. Překlad původního textu

Vystupte horu a způsobíte přivezení dřeva! A budujte dům! A oslavím se v něm, praví Hospodin.

1.1.8.2. Výklad

Zkusme vzít verš doslovně. Zerubábel a Jehošua mají způsobit přivezení dřeva, tedy mají nechat přivést dříví na základě příkazu, který mají dát lidu. V minulosti, kdy byli Izraelci vyvedeni z Egypta, měli mít putující svatyni podle přesných instrukcí zhotovenou. Tu měli. Když chtěl David vybudovat Bohu chrám, on žádný chrám nechtěl¹⁸. Později proti Boží vůli nechal vybudovat chrám Bohu Šalomoun¹⁹ (neměl k tomu Boží souhlas ani zadané rozměry²⁰). Teď však po návratu z Babylonu, kde lid žádný chrám neměl, to vypadá, že si Hospodin objednal pro sebe dům ze dřeva. Nedává však žádné instrukce, jak má dům vypadat. To není obvyklé. Když k tomu ještě dodáme, že Bůh se v této stavbě oslaví, jak sám říká, je to ještě víc divné. Lze tedy důvodně předpokládat, že se jedná o určitou metaforu. Domem je samotný Boží lid, mezi kterým chce Bůh přebývat (4 Moj 11,20; 5 Moj 7,21; aj.) a oslavit se bohubylým životem ve svém lidu i před okolními národy (Ag 2,7). Jinak řečeno Zerubábel a Jehošua mají svolat všechen lid a svou službou budovat v lidu Boží dům.

1.1.8.3. Doplnění k výkladu

Bylo uvedeno, že „dům“ mají budovat Zerubábel a Jehošua. To je správně. Přesto musíme doplnit, že se jedná i o aktivitu ostatního lidu. Nejprve mají „položít na cestu“ své srdce Ageus, Zerubábel a Jehošua. Tím „způsobí přivezení dřeva“ (metaforické vyjádření svolání lidu k Hospodinu). Horu je možné také chápat metaforicky jako místo setkání s Bohem, jak tomu bylo při vyjití z Egypta (2 Moj 3,12). „Vystupte horu“ znamená „setkejte se s Hospodinem.“

Dalším problémem, který objasňuje kniha Ezdráš, je jednání krále Kýra, jehož ducha probudil Hospodin, aby splnil slib o návratu Božího lidu zpět na své území. Stejně jako král Šalomoun (2 Pa 3,3) tak i Kýros určil rozměry a vybavení domu Hospodinova (Ezd 6,3-5).

¹⁸ 1 Pa 17,1-12

¹⁹ 1 Pa 28,6 srov. 1 Pa 17,11 Hospodin nekonkretizuje jméno potomka

²⁰ Noe obdržel přesné rozměry, jak má vypadat archa (Gn 6,14-16)

To náleží jen Hospodinu určovat, jak se chce oslavit. Ani nejpovolanější lidé v této otázce, mezi které patřili např. Ezdráš a Jehošua, neodhalili svévoli králů Šalomouna a Kýra²¹.

1.1.9. Verš devátý

1.1.9.1. Překlad původního textu

Hledíte na mnoho, a hle, málo. Přinášíte do domu, ale já to rozdmychuji v něm. Kvůli čemu? Výrok Hospodina vojsk! Kvůli domu mému, který *je* zničený. Ale vy střežící každý dům svůj.

1.1.9.2. Výklad

Bůh charakterizuje situaci dále. Každý chce mít zajištěn svůj dům. Těmi jednotlivými domy jsou nejen samotné stavby, ale rodiny. V původním textu je výraz „íš“ (muž), který se překládá slovem „každý“. Původní text tedy (zřejmě²²) klade důraz na muže jako toho, kdo se stará o svůj dům. Nejde jim však postarat se o svou rodinu. Hospodin skrze Agea vysvětluje, proč nejsou schopni postarat se o své rodiny. Zapomněli na to, že každá jedna rodina je domem Hospodinovým (srov. 1 Moj 7,1). Hospodin je tak milostivý, že jim viditelné problémy vysvětluje. Slova „výrok Hospodina vojsk“ dodávají závažnost i k této části své promluvy. Tím, že lidským domem je zde myšlena rodina, je možné částečně podpořit, že Hospodinův výrok obsahuje metaforu.

1.1.9.3. Paralelismus membrorum

Hospodin působí skrytě. Ukazuje to tento paralelismus membrorum. 1. „Hledíte na mnoho a hle, málo.“ 2. „Přinášíte do domu, ale já to rozdmychuji v něm.“ Zatímco slovy „a hle, málo“ Bůh jen popisuje viditelné důsledky lidského konání, slovy „já to rozdmychuji“ říká, že to pochází od Něj. Lidské konání bez příznivé účasti Hospodina se v posledku ukazuje jako zbytečné.

²¹ Vzhledem k tomu mít chrám nereflektují poexilní spisy 1 a 2 Paralipomenon a Ezdráš u králů Šalomouna a Kýra určování rozměrů Božího domu jako svévoli. Lze tedy říct, že celý národ šel za chrámem jako za nadějí, protože se bál okolních národů (Ezd 3,3), tedy z nevhodné pohnutky, zapomněl na bázeň Hospodinovu.

²² V Tanachu jsou jinde zmínky, že svůj dům buduje moudrá žena, např. Př 14,1.

1.1.10. Verš desátý

1.1.10.1. Překlad původního textu

Právě proto nad vámi zadržela nebesa z rosy a země zadržela výnos.

1.1.10.2. Zásah nebes

Dalším rozvinutím charakteristiky situace je důraz na „nebesa“. Vzhledem k textu jsou nebesa zdrojem rosy, bez které není úrody, lidu tak hrozí vyhynutí (5 Moj 11,17). Nebesa a země tvoří v myšlení Tanachu jeden celek. Obojí patří Hospodinu (5 Moj 10,14). Jestliže tedy Hospodin nějak rozhodne, projeví se to konkrétním (ne)děním na zemi.

1.1.10.3. Boží milost v úrodě.

Hospodin úrodu nevzal všechnu, za to by měl projevit Boží lid vděčnost. Má k tomu příležitost např. při svátku stánků (5 Moj 16,13-15), který nastane v následujícím sedmém měsíci. Aby Boží lid z celého srdce²³ přijal Hospodina jako Boha, tak ohledně nejen úrody ohlašuje vyšší intenzitu projevu svého hněvu v následujících slovech (Ag 1,11).

1.1.11. Verš jedenáctý

1.1.11.1. Překlad původního textu

A volám zničení na zemi a na hory a na obilí a na mošt a na čerstvý olej a na což způsobuje přínos půdy a na člověka a na dobytek a na veškerý výtěžek rukou.“

1.1.11.2. Výklad

Aby si Boží lid dal říct, charakterizuje Bůh své jednání jako moc nad člověkem, zvířectvem i nad veškerým děním na zemi. Bůh popisuje svou aktivitu znamenající zničení všeho.

²³ 5 Moj 6,4.5

1.1.12. Verš dvanáctý

1.1.12.1. Překlad původního textu

I uposlechl Zerubábel, syn Šelatielův, a velekněz Jehošua, syn Jehosedekův, a veškerý zbytek lidu v hlase Hospodina, jejich Boha. A na slova proroka Agea, protože ho poslal Hospodin, jejich Bůh. A bál se lid od tváře Hospodinovy.

1.1.12.2. Výklad

Vypravěč zde popisuje reakci na Hospodinův výrok. Klíčové osoby (Zerubábel a Jehošua) uposlechl Hospodina. Stejně tak uposlechl ostatní lid. Všimněme si singulárního tvaru kořene š-m-a. Zde je položen důraz na uposlechnutí komunity jako jednoho celku, o to Bohu jde. Všimněme si však také, že se jedná o zbytek²⁴ lidu. Kniha Ageus dává najevo, že Hospodin je Bůh bojující i o ten zbytek (Ag 1,7). Ukazuje to, jakou hodnotu má pro Hospodina každý jedinec.

Prorok Ageus je zde představen jako zprostředkovatel hlasu Hospodina, nemluví sám za sebe. Prorok však má přesto určitou „výsadu“ i zodpovědnost, neboť všechen lid na Ageovi spatřil tvář Hospodinovu. Sloveso „bát se“ zde neznamená život v panické hrůze, jedná se o projev bázně Hospodinovy uvnitř jejich bytí²⁵.

1.1.13. Verš třináctý

1.1.13.1. Překlad původního textu

A řekl Ageus (moje svátky), posel Hospodinův, v poselství Hospodinovu k lidu řka: „Já jsem s vámi, je výrok Hospodinův.“

1.1.13.2. Výklad

Slovy „a řekl“ začíná další vypravěčova charakteristika děje. Spojka „a“ naznačuje návaznost na děje těsně předchozí, kterým byly uposlechnutí a bázeň před Hospodinem, bázeň podle Boží představy. Proto Hospodin reaguje svým výrokem „Já jsem s vámi“ (ich - forma). Tento Hospodinův výrok je nutné pojmut z více hledisek. Jedná se sice o reakci na změnu postoje lidu, ale tím nejdůležitějším je zde Hospodinovo „JÁ“. To je to klíčové sdělení knihy Ageus, které se v celé knize otvírá. Vždyť význam jména Ageus je „MOJE svátky“. Obě zájmena MOJE a JÁ zdůrazňují Hospodinovu svrchovanost. Uposlechnutí lidu a bázeň před Hospodinem je (a má být) reakcí na Boží svrchovanost. Hospodinův vý-

²⁴ Text neupřesňuje, zda se jedná o zbytek lidu, který původně žil na území Judska, i když z kontextu by to tak vyznělo, nebo zda si vypravěč nevybavil, že Izrael měl původně dvanáct kmenů. (2 Moj 1,1-5; Ezd 1,5).

²⁵ Srov. 2 Moj 20,20

rok však obsahuje i druhou část výroku „S VÁMI“. Tato zpráva lidu objasnila, že Bůh předtím byl proti nim, proti jejich stylu života. Opakem „s vámi“ zde není myšleno „mimo vás“.

Význam jména Ageus zde v tomto spojení ukazuje na to, že i Hospodinovy svátky jsou poslem Hospodinovým. Připomeňme si, že v hebrejštině existují pro označení času dva odlišné výrazy, jak již bylo uvedeno (viz Ag 1,2). Zatímco na začátku knihy Ageus byl důraz dán na čas (et), který ukazuje na průběh celého života Božího lidu, „moje svátky“ jsou časem oslavným (moed). Budou-li tedy Hospodinovy svátky slaveny tak, aby o nich Hospodin neřekl, že je nenávidí (Iz 1,14), pak i skrze tyto svátky může Hospodin přitáhnout ostatní národy (Ag 2,7).

1.1.13.3. V poselství Hospodinovu

Slovy „v poselství Hospodinovu“ ukazuje vypravěč na celkový stav proroka Agea. Celkový stav Agea musel odpovídat situaci. Bůh připravil Agea do takového stavu, že byl „ponořen“ v poselství Hospodinovu. I toto chce Hospodin vybudovat ve svém lidu, aby byl pro ostatní okolí tím, čím Ageus pro lid Boží, neboť chce „zatřást všemi národy“ (Ag 2,7). Poselství JÁ S VÁMI ukazuje na spirituální život Božího lidu.

1.1.14. Verš čtrnáctý

1.1.14.1. Překlad původního textu

A Hospodin způsobil bdělost ducha místodržitele Judska Zerubábel, syna Šalatielova, a ducha velekněze Jehošuy, syna Jehosedekova, a ducha veškerého zbytku lidu. A přišli a činili dílo v domě Hospodina vojsk, jejich Boha.

1.1.14.2. Hebrejský výraz ruach

Všimněme si pojmu duch (ruach). Vyskytuje se zde třikrát a ve všech tvarech se jedná o singulár. Nejedná se o tři (či více vzhledem k množství lidu) různé „duchy“, jedná se o Boží jednotu v Božím lidu, směřující k tomu, aby „jedna“ vůle Boží byla „jednou“ vůlí zbytku lidu. Stalo se tak Božím způsobením, lid to neučinil sám od sebe.

1.1.14.3. Nastavení vypravěče

Vypravěč popisuje, že se lid dal do budování stavby. Nekritizuje to, patří tedy k zastáncům přítomnosti viditelného chrámu v Jeruzalémě. Ani vypravěč knihy Ageus tedy nereflektuje, že Hospodin takový chrám nechce, způsobem podání ho schvaluje.

1.1.15. Verš patnáctý

1.1.15.1. Překlad původního textu

Ve dvacátý čtvrtý den, šestého měsíce ve druhém roce krále Darjaveše.

1.1.15.2. Shrnutí poselství první kapitoly

Hospodin promluvil už v první den šestého měsíce, jak uvádí hned první verš knihy Ageus. Slovo Hospodinovo se skutečně dělo. Netrvalo to ani celý měsíc a Boží lid Hospodina uposlechl (Ag 1,12). Chronologický údaj v 15. verši uzavírá určitý úsek Božího dění, kterým je zmíněné uposlechnutí všeho lidu Božího. Boží dění však pokračuje.

1.1.15.3. Moje svátky

V následující druhé kapitole vstoupíme do sedmého měsíce. I po uposlechnutí lidu je ještě měsíc čas, než přijdou další zaznamenané výroky Hospodinovy. Ty však zazní až v jednadvacátý a ve čtyřiadvacátý den sedmého měsíce (Ag 2,1.10.20). Lid má možnost si dle Tóry připomenout Hospodinem stanovené svátky pro sedmý měsíc: Den troubení (1. den sedmého měsíce, 3. Moj 23,24) i Jom Kippur (den smíření: 10. den sedmého měsíce, 3. Moj 23,27-32) by měli mít za sebou ve chvíli, kdy nastane čas týdenního svátku stánků (od 15. do 22. dne sedmého měsíce: 3 Moj 23,34-43), v jehož době zazní následující Hospodinův výrok.

1.2. Druhá kapitola knihy Ageus

1.2.1. Verš první

1.2.1.1. Překlad původního textu

V *den* dvacet jedna v měsíci sedmém se stalo slovo Hospodinovo skrze (v moci, v ruce) proroka Agea (mých svátků), řka:

1.2.1.2. Výklad

Text informuje, že Boží dění pokračuje i (po bezmála měsíci) poté, když Boží lid uposlechl Hospodina (Ag 1,12), jak již bylo uvedeno. Co vše se dělo během toho uplynulého měsíce, text neuvádí. Je sedmý měsíc, Boží lid má během něj možnost si připomenout Boha Hospodina skrze stanovené svátky (3 Moj 23,24-43) a i během nich obnovit svůj vztah s Hospodinem. Tento i následující text knihy Ageus popisuje, jak se Boží dění projeví (a projevuje) dál. Zazní výrok Hospodinův v samém závěru svátku stánků (3 Moj 23,39).

1.2.1.3. Na poznání Hospodina je potřeba čas

Už v prvním verši celé knihy Ageus bylo zdůrazněno, že se text nechá přeložit „...v moci proroka Agea...“ i „...v moci proroka svých svátků...“. Zde se situace opakuje již potřetí. Hospodin si přeje, aby ho jeho lid znal co nejlépe, avšak chce to čas, jak čtenáři i posluchači sdělují časové údaje v textu. **Proto Boží dění pokračuje.**

1.2.2. Verš druhý

1.2.2.1. Překlad původního textu

„ŘEKNI místodržiteli Judska Zerubábelovi, synu Šelatielovu²⁶ a veleknězi Jehošuvovi, synu Jehosedekovu a zbytku lidu, řka:

²⁶ V původním hebrejském textu se objevuje jiná podoba jména. Za prvním písmenem (šín) je vynechán podklad (alef), který se nachází v Ag 1,1. Význam jména se tím nezměnil.

1.2.2.2. Výklad

První slovo tohoto verše „řekni“ je zesíleným imperativem. Vypravěč nám dosvědčuje, že Bohu se podařilo, aby ho jeho lid vzal vážně (vzbudil ducha všeho lidu: Ag 1,14), a tak teď může „přidat na hlase“, resp. zvýšit závažnost i závaznost toho, jak lid Boží bude reagovat. Hospodinovo dění je stále stejně závažné i závazné po celou dobu, avšak v této chvíli si to Boží lid může lépe uvědomit než předtím, kdy žil jen pro sebe, tj. dokud Hospodin neřekl „JÁ jsem S VÁMI“ (Ag 1,13). Hospodin promlouvá znovu ke všem a ve stejném pořadí. Tato úvodní slova však jsou adresována jen Ageovi ve smyslu, že se má připravit. O den později (osmý den svátku stánků) totiž nastane slavnostní shromáždění uzavírající svátek stánků (3 Moj 23,39). Lze důvodně předpokládat, že Ageus při něm Hospodinův výrok pronesl.

1.2.2.3. Překlad zesíleného imperativu

Zatímco ČEP zesílený imperativ nereflektuje, jiné překlady (např. PBK, KJV)²⁷ ho překládají ve tvaru „řekni nyní“. Pracovní překlad pro tuto práci na něj upozorňuje napsáním celého slova velkými písmeny.

1.2.3. Verš třetí

1.2.3.1. Překlad původního textu

Kdo *je* mezi vámi zůstávající, který viděl dům tento v jeho prvotní slávě? Jaký ho vy vidouce nyní? Ne právě jeho jako nic ve vašich očích?

1.2.3.2. První možný výklad

Hospodinův výrok započatý zesíleným imperativem pokračuje. Hospodin opět mluví o domu. Tentokrát však o tom, který začal lid stavět (viz Ag 1,14). Dům ze dřeva (v očích lidu) pro Boha rozestavěný označuje sám Hospodin za nic. Upozorňuje na zrak, aby lid „viděl“ dál než jen fyzickým zrakem. O jakém domě mluví Hospodin, když se vrací k domu „v prvotní slávě“? Zřejmě mluví o chrámu Šalomounovu, který vypadal po fyzické stránce lépe než tento rozestavěný (1 Kr 6). Přesto i ten chrám od Šalomouna neměl pro Hospodina hodnotu (Jr 7,4.34; Ezd 5,12). Co z tohoto závažného promluvení Hospodina pochopí lid? Lid měl možná pochopit, že stavbou domu se vydal špatnou cestou, že má budovat sebe samého. Kniha Ezdráš popisuje, že mezi lidem, když se kladli základy, si někteří vybavili původní chrám a dali najevo zklamání. Jiní naopak „*Opěvovali Hospodina*

²⁷ Překlad Bible kralické a King James version.

a vzdávali mu chválu a čest, ...“ (Ezd 3,11; ČEP) Avšak vzhledem k tomu, že se dílo zastavilo, bylo potřeba povzbuzení lidu, aby byla stavba dokončena (Ezd 6,14).

1.2.3.3. Může být i další výklad?

Podívejme se i na to, že text nemluví o tom, že by lid stavěl dům ze dřeva, že Boží poselství o domu pochopil jako metaforu. Z Tóry lid věděl, jak si má zpřítomňovat vyvedení z Egypta. Tento výrok Hospodinův zní:

„Až se tě tvůj syn v budoucnu zeptá: ‚Co to jsou ta svědectví, nařízení a práva, která vám přikázal Hospodin, náš Bůh?‘, odvětiš svému synu: ‚Byli jsme faraónovými otroky v Egyptě a Hospodin nás vyvedl z Egypta pevnou rukou. Před našimi zraky činil Hospodin znamení a zázraky veliké a zlé proti Egyptu, proti faraónovi, proti celému jeho domu. Ale nás od tamtud vyvedl, aby nás uvedl sem a dal nám zemi, kterou přísězně přislíbil našim otcům. Hospodin nám přikázal, abychom dodržovali všechna tato nařízení, báli se Hospodina, svého Boha, aby s námi bylo dobře po všechny dny, aby nás zachoval při životě, jak je tomu dnes. Bude se nám počítat za spravedlnost, budeme-li bedlivě dodržovat každý tento příkaz před Hospodinem, svým Bohem, jak nám přikázal.‘ (5 Moj 6,20-25; ČEP)“.

Vzhledem k tomu, že generace, která si měla připomínat vyvedení z Egypta, z Egypta fyzicky nevyšla (ta, která vyšla, zemřela na poušti: 4 Moj 14,16; 1 K 10,5), zvláště výrazně pojmy „nás vyvedl“ a „před našimi zraky“ ukazují na zpřítomňování si a opětovné prožívání. Kniha Ageus mluví o lidech, kteří se vrátili z Babylonu. Tato zkušenost jim mohla pomoci, aby si to vyvedení z Egypta mohli ještě více připomenout jako osobní „vyvedení z Egypta“. Generace, která přišla osobně jako první do zaslíbené země, si mohla říct: „nás zachoval při životě, jak je tomu dnes,“ protože se těmi nařízeními řídila. Byla tedy „domem ve slávě Hospodinově“. Hospodin tedy chce, aby si i generace v době Agea připomněla vyvedení z Egypta jako svůj osobní zážitek a mohla být zachována při životě. Avšak, i když už Hospodina poslechli (Ag 1,12), Hospodin v nich ještě tu svou slávu nevidí, proto je dále vyzývá, aby se podívali sami na sebe, činí tak slovy „jaký ho vy vidouce nyní...“.

Směřování tohoto výkladu, že by lid pochopil výzvu Hospodinovu jako metaforu, je sice nesprávný (Ezd 3,10), ale autor této práce tak chce motivovat čtenáře této práce k aktivnímu uvažování, zda ve všech následujících výročí Hospodinových skrze Agea (Ag 2,4-23) mohli navrátilci z Babylonu postřehnout, že se Hospodinu o chrám jako stavbu nejedná. Je totiž skutečností, že Zerubábel i Jehošua pochopili slova krále Kýra (Ezd 1,3) tak, že mají stavět chrám (Ezd 3,8).

1.2.4. Verš čtvrtý

1.2.4.1. Překlad původního textu

A nyní se vzchop, Zerubábeli! *To je* výrok Hospodinův. A vzchop se, veleknězi Jehošuo, synu Jehosedekův! A vzchop se, všechen lide země! *To je* výrok Hospodinův. A číňte, protože ‚já s vámi *jsem*‘ je výrok Hospodina vojsk,

1.2.4.2. Výklad

Centrem tohoto verše (již podruhé v textu knihy) je slovo ‚já‘ (ich – forma). Opět si může čtenář i (nejen tehdejší) posluchač uvědomit, že Hospodin je tím nejdůležitějším. Výrok ‚já s vámi *jsem*‘ ukazuje na podstatu (Hospodin už není a nechce být proti nim, jak tomu bylo: Ag 1,7), zatímco ostatní části tohoto výroku Hospodinova v tomto verši uvedené jsou následujícími, a tedy odůvodněnými zmíněnou podstatou. Lidu Bůh oznámil podstatu toho, proč se má vzchopit a též mu to přikázal, aby se vzchopil k aktivitě (číňte).

1.2.5. Verš pátý

1.2.5.1. Překlad původního textu

slova²⁸, které jsem useknul s vámi, když jste vyšli z Egypta. A můj Duch stojíc ve středu vašem. Nebojte se,

1.2.5.2. Výklad

Hospodin připomíná, že se svým lidem uzavřel smlouvu, když vyšli z Egypta. Teď říká ‚s vámi‘, i když generace doby Agea v Egyptě nebyla. Platí to stále ve všech generacích²⁹, tedy i pro tu ‚pobabylónskou‘. Lid nesmí být nezávislým pozorovatelem Božího dění, které popisuje Tóra. Je tedy nutné spojit tento verš s předcházejícím ve významu ‚číňte slova‘. Lid totiž zapomněl, že je pro Boha ‚zvláštním vlastnictvím jako žádný jiný lid‘³⁰. Lid potřebuje povzbuzení a ujištění Boží přítomností. Spojení ‚ve středu vašem‘ je nutné vnímat právě vztahově. ‚Ve středu vašem‘ platilo pro generaci, která fyzicky vyšla s Mojžíšem z Egypta, a platí i pro (tehdy za Agea) současnou generaci. Text knihy Ageus je i dnes ujištěním Božího lidu o Boží přítomnosti v něm. Závěr tohoto verše ‚Nebojte se‘ je částí Hospodinova výroku, odůvodnění popisují následující verše.

²⁸ Srov. 2. Moj 19,3-6

²⁹ 5. Moj 6,7

³⁰ 2. Moj 19,5

1.2.5.3. Jednostrannost uzavírání smlouvy

Když Bůh uzavírá smlouvu se svým lidem, není to vzájemná dohoda o spolupráci, Je to jednostranný akt z Boží strany. Hebrejské sloveso k-r-t (useknout) je v singuláru, ne v plurálu. Z výroku „čňte slova“ lid mohl pochopit, že Hospodinu nejde o chrám.

1.2.6. Verš šestý

1.2.6.1. Překlad původního textu

protože tak řekl Hospodin vojsk: „ještě jedna brzká *událost* (dosl. ještě jedna brzy ona) a já *budu* způsobující chvění nebe a země a moře a souše.

1.2.6.2. Výklad

Prvních pět slov (protože tak řekl Hospodin vojsk) je Hospodinovým uvedením do odůvodnění toho, proč řekl „Nebojte se“. Lid je již Hospodinem ujištěn, že je s nimi (JÁ s vámi). Slovy „já způsobující chvění...“ jim připomíná svou moc, která se již mnohokrát v jejich historii projevila. Zažila to i generace, která se navrátila z exilu³¹, Hospodin to využívá k posílení víry lidu v Něj, aby je zachránil (význam jména Jehošua). Tento text též uvádí do zaslíbení slávy, která je charakterizována dále. Slovo „brzy“ je nutné vnímat v perspektivě Hospodinově (neomezenost v bytí, srov. Ž 90,2), ne v perspektivě lidské (omezenost bytí, srov. Ž 90,10.12).

1.2.6.3. Hospodinovo JÁ a eschatologie

Částí textu je slovo JÁ, kterým Hospodin ukazuje svému lidu na sebe samého. To už bylo zmíněno ve spojeních „MOJE svátky“ a „JÁ s vámi“. V následujícím textu bude ukázáno, co (také) znamená „JÁ způsobující chvění“. Zde je však zmínka o brzké události. Jedná se o náznak eschatologického výhledu pro všechny národy (Ag 2,7), se kterým je v závěru knihy Ageus spojena osoba Zerubábel (Ag 2,21-23).

³¹ „...vzbudil ducha perského krále Kýra...“ (Ezd 1,1-4)

1.2.7. Verš sedmý

1.2.7.1. Překlad původního textu

A způsobím chvění všech pronárodů, a přijdou k přežádoucí³² všech pronárodů, a naplním dům tento slávou, řekl Hospodin vojsk.

1.2.7.2. Výklad

Tento verš vyvolává rozpaky nad jeho uchopením. V jistém smyslu lze chvění všech pronárodů srovnat s probuzeným duchem všeho lidu (viz Ag 1,14). To odpovídá myšlence, že se jiné národy připojí k Judejcům jako k Božímu lidu, tedy že se Boží dům rozroste o ostatní národy. Je jisté, že „naplnit slávou“ znamená naplnit Hospodinem samým (srov. 2 Moj 40,34-38). Musíme připustit, že nemáme odpověď, jak Hospodin způsobí „chvění všech pronárodů“. Ve stavu, v jakém (kromě Agea) Boží lid dosud byl, by nebylo možné skrze něj probudit zájem o Hospodina. Můžeme si říct, že Hospodin svým konáním svůj lid zachraňuje způsobem, který popisuje text knihy Ageus v části od Ag 1,1 po Ag 2,5, aby pak mohl skrze něj zachránit i ostatní národy. Může to být i Hospodinův krok, aby připomněl svému lidu, že má odpovědnost za ostatní národy, aby mu svým životem ukázal „tvář Hospodinovu“ (srov, Ag 1,12). Na druhou stranu tento text připouští, že jiné pronárody přinesou Hospodinovu slávu Judejcům. Jisté je pouze to, že Hospodin má zájem projevit svou slávu ve všech národech, tak, aby měly všechny národy jedno srdce položené na cestu (srov. Ag 1,5.7).

1.2.7.3. Mohl lid zde pochopit, že nejde o stavbu?

Hospodin se označuje za přežádoucího (v hebrejštině v ženském rodě) pro všechny národy. Hospodin tu mluví o tom, že naplní dům i ostatními pronárody. Jak by však Izraelita přijal, aby do chrámu vstoupil cizinec (Ez 44,9)? Zde tedy stále pokračuje výzva k „položení srdce na cestu“. Objevila se už dvakrát (Ag 1,5.7) a objeví se ještě dvakrát (Ag 2,15.18).

1.2.8. Verš osmý

1.2.8.1. Překlad původního textu

Ke mně stříbro a ke mně zlato! *To je* výrok Hospodina vojsk.

³² Hospodin jako „přežádoucí všech národů“ je v hebrejštině v ženském rodě (jako matka?)

1.2.8.2. Výklad nemetaforický

K odchodu Judejců z exilu použil Hospodin perského krále Kýra. Součástí nařízení od Kýra bylo, aby Judejci obdrželi od místních obyvatel stříbro a zlato (kromě ostatního jmenovaného, viz Ezd 1) „...*pro Boží dům v Jeruzalémě.*“ (Ezd 1,4) Kýros dokonce vydal i vybavení zbořeného Šalomounova chrámu, které do Babylóna odnesl král Nebúkadnesar³³. Pokud se přidržíme výkladu, že pojem dům ukazuje na Boží lid a ne na stavbu, musíme se na to podívat v širších souvislostech. Už v době putování pouští si Izraelité vytvořili zlatého býčka, když se Mojžíš dlouho nevracel z hory, kde mluvil s Hospodinem. Vyjádřili se o býčkovi jako o bohu, který je vyvedl z Egypta (srov. 2 Moj 32,4) Je důvodné předpokládat, že se jednalo o věci (šperky apod), které si vyžádali Izraelité od Egyptanů na příkaz Mojžíše (2 Moj 12,35), aby je na příkaz Áronův věnovali na vytvoření býčka. Tento příkaz dostal Mojžíš od Hospodina (2 Moj 11,2), jistě však ne proto, aby si lid udělal zlatého býčka jako boha. Tento způsob pochopení neodporuje tomu, že centrem knihy Ageus je Hospodin a jeho JÁ. Hospodin si dělá na to, co z exilu Boží lid odnesl, osobní nárok.

1.2.8.3. Doplnění k nemetaforickému výkladu

Prorok Jeremjáš uvádí v souvislosti s babylónským zajetím výroky Hospodinovy (Jr 27), jejichž součástí jsou slova (citace včetně vypravěčova uvedení, že se jedná o vybavení domu Hospodinova):

21, „Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraele, o předmětech zbylých v domě Hospodinově a v domě krále judského a v Jeruzalémě: 22, „Budou doneseny do Babylónu a budou tam až do dne, kdy je budu pohřešovat, je výrok Hospodinův; pak je dám přinést a vrátím je opět na toto místo.““ (Jr 27,21.22, ČEP)

Zbylé zřejmě znamená, že Nebúkadnesar neodnesl všechno. Bůh říká *„kdy je budu pohřešovat“*, tedy říká, že mu to patří. To je v souladu s výrokem, který zkoumáme *„ke mně stříbro a ke mně zlato.“* Nelze však opomenout, že Hospodin je chce vrátit *„na toto místo“*. Někteří vykladači mohou z toho usuzovat, že Hospodin potřebuje postavit chrám jako budovu na tomtéž místě (Ezd 3,3), jak si to vyložili i Judejci, avšak pojem *„toto místo“* může odkazovat jen na území zaslíbené země. Vyjít lze z toho, že Bůh nechtěl chrám ani kvůli schráně (2 S 7,2.6.7), kde byly desky napsané jeho vlastním prstem (2 Moj 31,18; 5 Moj 9,10; 2 Moj 25,10.16), předměty z chrámu nechal zhotovit Šalomoun (2 Kr 25,16).

1.2.8.4. Výklad metaforický

Verš můžeme vnímat jako paralelní Hospodinovo zdůraznění, že veškerý pozemský lid je pro něj velmi vzácný. *„Ke mně stříbro a ke mně zlato“* pak tedy je metaforickým vyjádřením o hodnotě lidí. Už v době, kdy Hospodinův lid slyšel, že jsou *„zvláštním vlastnictvím,*

³³ Da 1,1-2; Jr 27,16.22; Ezd 1,

jako žádný jiný lid,“ slyšel vzápětí „třebaže má je celá země.“ (2 Moj 19,5) Tak se otvírá, že Hospodin chce dům, který tvoří všichni lidé na zemi.

1.2.9. Verš devátý

1.2.9.1. Překlad původního textu

Velká bude sláva domu tohoto jiného od prvního, řekl Hospodin vojsk, a v místě tomto budu dávat pokoj. *To je* výrok Hospodina vojsk.

1.2.9.2. Výklad

I zde je opět vidět, že Boží řeč je metaforou. Judejci si to mohli vyložit tak, že Šalomounova práce může být novou stavbou nejen nahrazena, ale navíc se může Bohu ještě více zamlouvat. Vždyť říká, že zde bude udílet pokoj. Ale Hospodin navazuje na své informace o dalších národech. Prvním domem byl Izrael jako národ. Jak bylo uvedeno (1.2.8.4), Judejci už dávno věděli, že Hospodinova je celá země (2 Moj 19,5). Hospodin zde mluví eschatologicky. Přesto zde není řečeno, co znamená „v místě tomto“. Jedná se o Jeruzalém? Nebo o celou planetu zemi, na které žijí všechny národy?

1.2.10. Verš desátý

1.2.10.1. Překlad původního textu

V den dvacet čtyři devátého *měsíce* v Darjavešovo roce dva stalo se slovo Hospodinovo k prorokovi Ageovi (mých svátků) řka:

1.2.10.2. Výklad

Vypravěč informuje, že Darjaveš je stále králem. Od předchozího výroku uplynuly dva měsíce a tři dny. Text sice neuvádí, co se během těch dvou měsíců změnilo, přesto Hospodinův výrok ze sedmého měsíce stále zněl a pracoval. Hospodinův výrok nemůže člověk sám od sebe zastavit (jen např. v případě, že Hospodin vyslyší jeho přímluvnou modlitbu, srov. 1 Moj 18,22-33), avšak Hospodin na něj může navázat. V tento den dvacet čtyři devátého měsíce zazní další výrok Hospodinův k Ageovi, určený jen pro Zerubábelu. Lze tedy předpokládat, že výroky předchozí i všechny tohoto dne budou tvořit širší rámec, do kterého jsou zahrnuty Judejci i ostatní národy.

1.2.11. Verš jedenáctý

1.2.11.1. Překlad původního textu

Tak řekl Hospodin vojsk: PTEJ SE (zesílený imperativ) kněží na Tóru, řka:

1.2.11.2. Výklad

Kněží jsou v blíže neurčeném počtu, zcela jistě alespoň dva. Jestliže chce Hospodin udílet pokoj „v místě tomto“, je nutné, aby došlo ke shodě mezi Hospodinem a všemi kněžími. Zároveň je zde použito slovo Tóra. Použitý zesílený imperativ je třeba číst v kontextu předpovědi „chvění všech pronárodů“ (Ag 2,7), resp. jako „chvění srdci kněží“, aby Tóru vzali vážně (srov. Jr 31,31-34). Je tedy nutné vidět, že Tóra je víc než jen souhrnný název pro pět knih Mojžíšových.

1.2.12. Verš dvanáctý

1.2.12.1. Překlad původního textu

„Když nese muž maso svatyně v cípu šatu a dotkne se v cípu svém chleba a kaše a vína a oleje a vší potrawy, bude *to* posvěceno?“ Kněží odpověděli, řekli: „Ne.“

1.2.12.2. Výklad

Otázka ohledně kultické nečistoty je tématem, kterým se kněží jistě mnohokrát zabývali. Jestliže Hospodin zde v návaznosti na zmíněnou Tóru (1.2.11.2.) mluví o kultické nečistotě, kněží si možná vybavili texty z 3. knihy Mojžíšovy 7. kapitoly.

1.2.13. Verš třináctý

1.2.13.1. Překlad původního textu

A řekl Ageus (moje svátky): „Jestliže se dotkne poskvrněná duše *něčeho* z tohoto všeho, poskvrní se *to*?“ A kněží odpověděli, řekli: „Poskvrní se *to*.“

1.2.13.2. Výklad

Ageus pokračuje, jak mu Hospodin nařídil. Teď se zde dostává k popisu, že by se něčeho mohl dotknout člověk, kterého lze označit pojmem „poskvrněná duše“³⁴. Takový člověk se toho zmíněného dotknout nesmí, avšak kněží jsou k tomu pověřeni. Odpověď, proč toto s kněžími řeší, nastiňuje následující verš.

1.2.14. Verš čtrnáctý

1.2.14.1. Překlad původního textu

A odpověděl Ageus (moje svátky) a řekl: „tak lid tento a tak pronárod tento ke tváři mé“. *To je* výrok Hospodinův, tak veškeré dílo jejich ruky (duální číslo), kterým tam způsobují blízkost (přítomnost) nečistoty.

1.2.14.2. Výklad

Velmi závažný Hospodinův výrok, který skrze Agea byl kněžím adresován. Hospodin v Tóře říká, že kulticky nečistý, který by jedl z tohoto „masa svatyně“, má být vyobcován ze svého lidu. (3 Moj 7,20). Hospodin tedy kněze výslovně varuje, že jim hrozí „vyobcování“. A nejen jim, nýbrž celému národu. Říká to kněžím ve chvíli, kdy se lid působením Agea obrátil k Hospodinu (Ag 1,12). Přesto samotné obrácení se „ke tváři“ Hospodinově není postačující. Je toho potřeba více změnit v životech každého i v celém lidu. Nečistota se totiž netýká jen toho, co píše 3 Moj 7. Hospodin rozšiřuje význam na všechno dílo lidských rukou.

1.2.15. Verš patnáctý

1.2.15.1. Překlad původního textu

A hned POLOŽTE (zesílený imperativ) srdce vaše ode dne tohoto a zpronevěru dříve než položíte kámen ke kameni v chrámu Hospodinovu.

1.2.15.2. Výklad

Není položit jako položit. Další zesílený imperativ ukazuje, jak Hospodin zdůrazňuje důležitost souladu lidského srdce s Hospodinovými požadavky. Postoj srdce, které je zaplněno zpronevěrou vůči Bohu, se nezmění postavením chrámu. Hospodin ví, že lid chce stavět

³⁴ Poskvrnit se člověk může např. kontaktem s mrtvým. Právě to souvisí i s kněžími, pro které platí Hospodinův příkaz: 3 Moj 21,1-4. Jiným příkladem poskvrnění se je sníst maso zvířete plazícího se po břiše nebo s více nohama, jak přikázal Hospodin: 3 Moj 11,41-44. Aj.

chrám, proto již není použit termín *bajit* (*dům*), ale *hejkal* (*chrám*). I když se lid nakonec přeci jen rozhodl stavět, měl zde možnost pochopit, že postoj srdce je víc než stavba. Uvedená změna termínů je též důkazem, že pojmem *bajit* (*dům*) Hospodin míní svůj lid. Nezapomeňme, že zde stále pokračuje řeč ke kněžím, i oni mají problém se vztahem k Hospodinu, a tak kterákoliv forma jejich Hospodinem stanovené služby³⁵ vůči lidu Božímu znevažuje Hospodina a v očích Hospodinových ničí vztah lidu k Hospodinu.

1.2.16. Verš šestnáctý

1.2.16.1. Překlad původního textu

Přišel-li tehdy *někdo* pro dvacet hromad obilí, bylo *jen* deset. Přišel-li ke kádi, aby nabral padesát *měr*, bylo *jen* dvacet.

1.2.16.2. Výklad

Text připomíná, že lid nepřišel o všechnu úrodu (Ag 1,10). Ačkoliv se zde zmiňuje neúroda, jsou tato Hospodinova slova o situaci celého národa určena kněžím, ke kterým byl Ageus poslán. Čtenář (i posluchač) tak ví, že se zodpovědností za národ směřoval sice Bůh nejprve k Zerubábelovi a Jehošuovi, ale teď přidává, že i kněží mají svůj podíl na stavu lidu. Dále Hospodin vysvětluje, čím byl nedostatek úrody způsoben.

1.2.17. Verš sedmnáctý

1.2.17.1. Překlad původního textu

Způsobil jsem bytí vás, všeho díla rukou vašich v obilné rzi a v obilné sněti a v krupobití, a nic vás ke mně *neobrátilo*, je výrok Hospodinův.

1.2.17.2. Výklad

Hospodin svůj lid bil nedostatkem úrody. Avšak lid to jako výzvu k obrácení se k Bohu nepochopil. Kněží jako náboženští vůdcové však měli být k Bohu tak blízko, že to oni měli pochopit. Text tak jen opětovně vystihuje duchovní katastrofu v Hospodinovu lidu.

³⁵ Např. přinášení obětí: 3 Moj 1 až 7, srov. Jr 6,20.

1.2.18. Verš osmnáctý

1.2.18.1. Překlad původního text

POLOŽTE (zesílený imperativ) srdce vaše ode dne tohoto a zpronevěru ode dne dvacátého čtvrtého devátého *měsíce!* *Jak tomu bylo* přede dnem, kdy byl založen chrám Hospodinův? Položte srdce vaše!

1.2.18.2. Výklad

Ve svém výroku směrem ke kněžím se Bůh vrací k dokonce dvojnásobnému důrazu na stav srdce celého lidu. Srdce je zde v jednotném čísle, i když řeč směřuje k minimálně dvěma kněžím. Jde tedy o to, aby celý lid jednal ve shodě s Hospodinovými příkazy, resp. výroky. Opět je zde zmíněna zpronevěra, která výstižně popisuje stav lidu. Podle následujícího verše tato výzva s kněžimi pohnula.

1.2.19. Verš devatenáctý

1.2.19.1. Překlad původního textu

Ještě zrno v sýpce *není* a vinná réva, fíkovník, granátovník, i strom olivy nenesl, ode dne tohoto žehnám / dobrořečím.

1.2.19.2. Výklad

Kněží si během Hospodinovy promluvy skrze Agea možná vzali k srdci, že by lid mohl být zničen. Hospodin totiž řekl „*ode dne tohoto žehnám / dobrořečím.*“ Slovo Hospodinovo lze chápat také jako zaslíbení něčeho, co ještě není vidět. Uvedené slovo Hospodinovo je tedy výzvou, aby lid Hospodinu věřil a poslouchal ho, i když ještě nevidí změnu. Jelikož je lid včetně kněží stále orientován mít chrám (a nejen proto), nelze z textu dovodit, že by i přes vyslovené „*žehnání*“ (*dobrořečení*) byl vztah kněží k Hospodinu v pořádku. Tímto končí zaznamenaná Hospodinova promluva ke kněžím skrze Agea.

1.2.20. Verš dvacátý

1.2.20.1. Překlad původního textu

A stalo se slovo Hospodinovo k Ageovi (mým svátkům) v *den* dvacet čtyři toho měsíce podruhé, řka:

1.2.20.2. Výklad

Vypravěč informuje o dalším výroku Hospodinovu. Ageus již nemluví ke kněžím, ale slyší Hospodinovo slovo, které má předat Zerubábelovi.

1.2.21. Verš jednadvacátý

1.2.21.1. Překlad původního textu

„Řekni Zerubábelovi, místopříteli Judska, řka: „Já *budu* způsobující rozechvění nebes a země,

1.2.21.2. Výklad

Eschatologický výhled Ageova poselství je směřován k Zerubábelovi. Ten se dozví, že změny v ostatních národech způsobí Hospodin. U samotného „způsobení“ však nezůstane.

1.2.22. Verš dvaadvacátý

1.2.22.1. Překlad původního textu

A převrátím trůn království, a způsobím vymýcení síly království pronárodů / pohanů. A převrátím vozbu a její jezdce a sestoupí koně a jejich jezdci, muž mečem svého bratra.

1.2.22.2. Výklad

Hospodin říká, že změny nejen způsobí, ale že je dokonce sám vykoná. Králové národů si uzurpují svou moc nad lidem. Jedná se o všechny ty národy, které mají přijít k Hospodinu jako k „*přežádoucímu všech pronárodů*“ (Ag 2,7). Zerubábelovi se možná vybavil Hospodinův výrok z 3. knihy Mojžíšovy: „*Nyní tedy, budete-li mě skutečně poslouchat a dodržovat mou smlouvu, budete mi zvláštním vlastnictvím, jako žádný jiný lid, třebaže má je celá země.*“ (3 Moj 19,5; ČEP, srov. např. Ž 24,1). Slova „*má je celá země*“ jsou v souladu s výrokem Hospodinovým skrze Agea k Zerubábelovi.

1.2.23. Verš třiadvacátý

1.2.23.1. Překlad původního textu

V ten den, *je* výrok Hospodina vojsk, vezmu tě, Zerubábeli, synu Šaaltielův, služebníku můj, *je* výrok Hospodinův, a položím tě jako pečeť, protože jsem v tobě vyvolil, *je* výrok Hospodina vojsk.

1.2.23.2. Hospodinův záměr se Zerubábelem

V této části výroku Hospodinova k Zerubábelovi se dvakrát objevuje výraz „*Hospodin vojsk*“ a jednou samotné proprium „*Hospodin*“. Samotné označení Boha jako Hospodin je spojený se (tehdy) „současnou“ službou Zerubábelu vůči Judejcům, avšak spojení „*Hospodin vojsk*“ je spojen s pojmem „*v ten den*“ a zároveň s vyvolením jako „*pečeť*“. Jelikož se Zerubábel již dozvěděl v souvislosti s touto informací i to, že Hospodin „*zatřese s národy*“, je možné vnímat každý národ jako „Hospodinovo vojsko“.

1.2.23.3. Zerubábel v knize Zacharjáš

Prorok Zacharjáš je současníkem Ageovým (Ezd 5,1) a po Ageovi ještě v předávání Hospodinových výroků pokračoval (Za 1,7; 7,8; aj.) Právě on se také dozvěděl, že Zerubábel dokončí Hospodinův dům (*bajit*, ne *hejkal*). Dokončí ho bez použití násilí, dokončí ho Duchem Hospodinovým (Za 4,6). Hospodin mluvil ke kněžím „*dříve než položíte kámen ke kameni v chrámu (hejkal) Hospodinovu*“ (Ag 2,15). V knize Zacharjáš je však řeč o kamenech hlavním v souvislosti s milostí (Za 4,7) a s domem (*bajit*), jehož Zerubábel dokončí svými rukama (Za 4,9).

1.2.23.4. Zerubábel a Nový zákon

Zerubábel je eschatologická, i když zároveň pro tehdejší Judejce současná postava. Mohlo se tedy stát, že v něm lid viděl mesiáše, který je vysvobodí z rukou nepřátel, kterých se báli (Ezd 3,3). Nový zákon ho pokládá za toho, jehož potomkem je Ježíš Kristus (Mt 1,13.16). Zerubábel i Ježíš jsou tedy z větve krále Davida (Mt 1,6).

V perspektivě Nového zákona se můžeme ptát, jestli existují spojitosti Ježíše a Zerubábelu ve smyslu eschatologickém, když oba dva odděluje od sebe cca 500 let. Ježíš totiž řekl: „*Zbořte tento chrám a ve třech dnech jej postavím.*“ (J 2,19; ČEP). Těmito slovy hovořil o chrámu svého těla, ne o jeruzalémském chrámu postaveném za čtyřicet šest let (J 2,20.21). A tak, i když eschatologický pohled je správný, je nutné se ptát, jestli Hospodinův výrok o Zerubábelovi splňuje podmínky metafory, která se projevila až v osobě Ježíše Krista. Ruce Ježíšovy dokončily dům tím, že byl ukřižován (J 20,27) a poté vzkříšen (J 2,19-22). Zeru-

bábel je Hospodinem označen za „pečet“³⁶. Za pečet' smlouvy je označena krev Ježíšova prolitá za hříchy světa (L 22,20; 1 K 11,25; Ef 1,7; aj.). Ježíš po svém vzkříšení vyslal své učedníky: „učiňte učedníky všechny národy“ (Mt 28,19, vlastní překlad). I v tomto je Zerubábel spojen eschatologicky se všemi národy, o kterých v knize Ageus Hospodin mluvil jako o těch, které chce spolu s Judejci zachránit (Ag 2,7). A tak slova „v ten den“ můžeme v uvedené novozákonní perspektivě vztáhnout na třídní dobu, od Ježíšova ukřižování až po jeho vzkříšení, případně na poslední den, s čímž souvisí v Novém zákoně řecký pojem „parusia“³⁶. Ježíš přišel předat lidu „*milost místo milosti*“ (J 1,16, vl. překlad). To byl podle knihy Zacharjáš úkol Zerubábel: „*milost, milost jemu*“ (Za 4,7, vl. překlad). Nakonec nesmíme zapomenout, že chrámem, resp. tělem Kristovým je označen v novozákonní perspektivě Boží lid (Ef 1,23; 2 K 6,16; aj.)³⁷. Na tomto Božím lidu se naplňuje proroctví, které je zaznamenané v knize Amos (Am 9,11.12; Sk 15,13-18).

³⁶ 24 výskytů v Novém zákoně (např. Mt 24,3.27)

³⁷ Novozákonní perspektiva umožňuje nahlížet metaforicky i na hebrejské slovo *hejkal* (chrám).

2. Kniha Ageus podle Septuaginty³⁸

Septuaginta má jiné značení knih než Tanach, proto jsou odkazy na biblické texty v této kapitole značeny podle Septuaginty.

2.1. První kapitola knihy Ageus

2.1.1. Verš první

2.1.1.1. Překlad původního textu

Ve druhém roce krále Dareia, prvního (dne) šestého měsíce, se stalo slovo Pánovo³⁹ v ruce proroka Agea, řka: „Řekni nepochybně Zorobabelovi Salatielovu z kmene Juda a veleknězi Jehošuvovi Jehosedekovu řka:

2.1.1.2. Uvedení

V textu čteme o Pánovi, uvedeno je také šest jmen a kmen Juda. Prvním zmíněným je perský⁴⁰ král Dareius I. Nezná Pána, což má na lid vliv. Kmen Juda má podle svého jména vyznávat Pána a patřit pouze Jemu. Zcela jistě se něco (ne)děje, protože Pán se svými výrokky posílá svého proroka, aby je předal. Má je předat nepochybně, tedy s pevnou jistotou. To znamená, že onen prorok zná Pána velmi dobře. **Znát Pána velmi dobře je cílem.**

Zorobábel je syn Salatielův⁴¹ a také z kmene Juda. Text zde neuvádí, čím Zorobábel pro lid je, ale z knihy Druhý Ezdráš víme, že stejně jako velekněz Jehošua a další⁴² byl vůdcem Božího lidu z babylónského zajetí. Je tedy nepochybné, že je kmen Juda vnímá jako své vůdce.

³⁸ Text knihy Ageus i ostatní citace biblických textů ze Starého zákona odpovídají Septuagintě. Znění textu podle dostupných českých překladů (ČEP, ČSP, PBK) je použito jen tehdy, jestliže odpovídá Septuagintě.

³⁹ Hebrejský tetragram překládaný slovem Hospodin je v Septuagintě nahrazen pojmem Pán (kýrios).

⁴⁰ Král Nebúkadnesar, který odvedl Boží lid podle Pánovy vůle do zajetí v Babylónii, zajistil nadvládu Babylónie nad Judskem. Později však byla Babylónie poražena Persií. Vlády nad Judskem se chopili perští králové. Nejprve Kýros (551-529), který vydal r. 538 edikt, aby se mohl Boží lid vrátit do Judska a budovat Pánův dům (2 Ezd 3,7). Jeho následníkem byl Kambýses (529 – 522), po něm se vlády ujal Dareios I. (521 – 485), za jehož vlády v r. 520 vystoupil Pánův prorok Ageus.

⁴¹ Kniha Ageus (stejně jako v NZ Matouš) vnímá jako Zorobábelova otce Salatiela, podle 1 Pa 3,16-19 je Salatiel jeho strýcem, podstatnější však je, že se jedná o potomka královského rodu Davidova (1 Pa 3,9).

⁴² 2 Ezd 2,2 uvádí celkem jedenáct jmen, 2 Ezd 17,7 čtrnáct jmen, v obou případech však soupis začíná jménem Zorobábel a je následovaný Jehošuu. To ukazuje, že mají klíčové postavení.

2.1.1.3. Rodinné vazby

V Bibli se pravidelně zdůrazňuje, čím kdo byl syn, hebrejsky smýšlející Boží lid si na tom zakládal, kam kdo patří. Proto i zde je to uvedeno. Z významů jmen⁴³ pak je možné poznat, jaké poselství nesl každý z nich ve svém životě i pro život komunity, případně i okolních národů. Pán i vypravěč potvrzují, že si Židé zakládali na svém rodokmenu, jak ukazuje vypravěč ve svém vyjádření⁴⁴ i Pán ve svých výrocích⁴⁵.

2.1.1.4. Jméno Ageus v Septuagintě

Tvar řeckého slova Aggaios (Ageus) je v singuláru, avšak gramatický tvar tohoto jména v textu hebrejském je v plurálu (moje svátky). Je nutné si uvědomit, že Septuaginta je překladem z hebrejského originálu. I když tedy samotná řečtina neumožňuje rozbor jména z gramatiky, ponechává tato práce význam „moje svátky“ i pro text Septuaginty. Text nekonkretizuje, o jaký Bohem stanovený⁴⁶ svátek se jedná jeho slovním označením. Zasvěcený jedinec tehdejší doby však ho z textu, když byl předčítán, hned pochopil. Spojil si totiž číselné údaje, které se v textu objevují, s konkrétními svátky Pánovými.

2.1.1.5. „V ruce proroka“ a „řka“

Jedná se o metaforu, se kterou se v Septuagintě⁴⁷ setkáváme na více místech, a ukazuje na zmocnění Pánem. Důvodem tohoto způsobu zmocnění je zajištění vítězství, ať už jde o svatou válku⁴⁸ Božího lidu s nepřátelským národem nebo o Pánovu „válku“ se stavem svého lidu, jak to popisuje kniha Ageus. Proto smíme říct, že Pán vydal Ageovi svůj lid do rukou, i když nejde o vojenský boj. Prorok je tak vlastně jediný⁴⁹ „voják“ proti celému davu. Jeho zbraní jsou výroky Pánovy. Jejich moc je zdůrazněna dokonavým slovesem „stalo se“, které se v knize Ageus opakuje celkem 5krát⁵⁰. Opakování je ukazatelem, co je o Pánovi důležité vědět. Tato metafora definuje úkol proroka – předávat (nejen) Božímu lidu výroky Pánovy. Spojením ‚a stalo se ... v ruce‘ dosvědčuje vypravěč, že prorok vykonával, co mu Pán řekl. Pozorný posluchač (i čtenář) vnímá, že Pánův prorok je vzorem pro

⁴³ Heller, J., Výkladový slovník biblických jmen, str. 169, 214, 217, 437: Zorobabel (Bábelský potomek; Buďte v Babylónu pouze hosty), Salatiel (Vyprosil/a jsem od Boha), Jehošua (Hospodin je vysvobození / spása / pomoc), Jehosedek (Hospodin zjednal právo), Juda (Patřící Hospodinu; Vyznavač). V Septuagintě místo propria Hospodin se použije označení Pán.

⁴⁴ Ag 1,1.12.14

⁴⁵ Ag 2,2.23

⁴⁶ 3 Moj 23; 5 Moj 16; apod.

⁴⁷ Platí i pro Hebrejský text Tanachu.

⁴⁸ Např. Gedeonovi a jeho 300 vojákům vydal Pán do rukou Midjánce (viz Sd 7).

⁴⁹ Toto platí obecně, i když Ageus měl jako současníka proroka Zacharjáše. Dle 2 Ezd 5,1 působili společně.

⁵⁰ Ag 1,1; 1,3; 2,1, 2,10; 2,20.

neposlušný lid. Slovo „řka“, které se také v knize Ageus opakuje, dokládá, že to, co chce Pán, se děje mluvením.

2.1.2. Verš druhý

2.1.2.1. Překlad původního textu

Toto⁵¹ říká Pán, Všemohoucí Vševládce, řka: „Tento národ! Říkají: ‚Nepřichází čas⁵² (příhodný) vybudovat Pánův dům.‘“

2.1.2.2. Výklad

Pán je Všemohoucí a zároveň Vševládce. Řecké slovo „pantokratór“ je nutné vnímat komplexně, nestačí jen částečný překlad, resp. nestačí dát jen důraz na jeden z významů.

Slovem svým řeší konstruktivně situaci, chce přebývat ve svém lidu, ale jeho lid je ve stavu, kdy si potřebu Boží přítomnosti nepřipouští, i když má za sebou 70 let babylónského zajetí. Za zmínku jistě stojí zajímavá gramatická podoba. Spojení ‚*tento národ*‘ je v jednotném čísle, jakoby ukazoval na jejich jednotu. Avšak sloveso ‚*říkají*‘ je v množném čísle. Pán tedy působí na svůj lid jako jeden celek a současně na každého jednoho z lidí. Zároveň je potřeba zdůraznit, že Pán řeší stav svého lidu, v této části není nic o tom, že by řešil situaci jiných národů (o tom mluví až Ag 2,7).

2.1.2.3. Vybudovat Pánův dům

Aoristní tvar řeckého slovesa ukazuje na dokonavost, proto nečteme „budovat“. Vztah s Pánem má podle textu Ageus, kterého sám Pán ke svému lidu posílá. Ageus tak také dostává zpětnou vazbu, že má svůj díl odpovědnosti za to, aby lidé přijali Pána do životů svých i celé komunity. Ageus tuto zpětnou vazbu přijal, výroky Pánovy předává. Jaký dům však má Pán na mysli, ukáže následující text.

⁵¹ V Septuagintě „tato“, jedná se o plurál, Pán mluví o více než jedné skutečnosti a dává je do souvislosti. V knize Ageus jde o opakovanou formu uvedení výroku Pánova vypravěčem, případně Pánem samotným. Jestliže se tato úvodní formulace objeví jako přerušení výroku Pánova, nemusí jít o přerušení výroku Pánova vypravěčem, může to být zdůraznění provedené samotným Pánem.

⁵² Je nutné rozlišovat mezi řeckými pojmy označujícími čas „chronos“ a „kairos“. V textu použitý „kairos“ vystihuje, že národ si dosud neudělal čas na budování vztahu s Pánem.

2.1.3. Verš třetí

2.1.3.1. Překlad původního textu

A stalo se slovo Pánovo v ruce proroka Agea, řka:

2.1.3.2. Výklad

Tento vypravěčův krátký vstup je připomenutím důležitosti významu pojmů „slovo Pánovo“, „stalo se“ a „v ruce proroka“. Současně tak vypravěč uvádí druhý Pánův výrok. I zde má sloveso aoristní tvar poukazující na dokonavost, tedy aby slovo Pánovo bylo dokončeno, nejen rozděláno nebo dokonce necháno bez povšimnutí.

2.1.4. Verš čtvrtý

2.1.4.1. Překlad původního textu

Jestliže čas (příhodný) pro vás je žít si v domech obložených (s podpěrami), tento dům je ale pustý (opuštěný?).

2.1.4.2. Výklad

Lidé v Judsku žijí s přesvědčením, že čas příhodný je pro ně určený k vlastnímu sebestřednému životu v upravených domech. Možnost překladu „dům s podpěrami“ však uchopení textu rozšiřuje. Obložené, tedy ozdobené, je to, co má podpěry. Jestliže tedy podpěra je ozdobou, o jaký dům Pánovi jde? O tomto domu víme, že je pustý. Celkově to tedy vyznívá, že se nejedná o stavbu, že se jedná o stav lidu, který nemá podpěru v Pánovi, který není Pánem ozdobený, který je pustý. Nezdá se, že by bylo vhodné použít překlad ‚opuštěný‘, protože Pán bojuje o své místo ve svém lidu. Podporu této teorii poskytují následující verše. V jejich výkladu bude odůvodněno, proč domem Pánovým je zde míněn vyvolený národ.

2.1.5. Verš pátý

2.1.5.1. Překlad původního textu

„A nyní!“ Toto říká Pán, Všemohoucí Vševládce: „Umístěte (zasvěťte) nepochybně vaše srdce (plurál) na vaše cesty.“

2.1.5.2. Výklad

Prvními slovy ‚a nyní!‘ prikazuje Pán národu, že v Jeho očích je čas příhodný. Zde se opakuje spojení ‚Pán, Všemohoucí Vševládce‘. Když se něco v Bibli opakuje, znamená to, že je to obzvlášť důležité (1 Moj 41,32). Proto je možné vnímat slova vypravěčova ‚toto říká Pán, Všemohoucí Vševládce‘ jako odkaz na Abrahamovu zkušenost. I on kdysi vyšel z Babylónu (Kaldejského Uru)⁵³. Bůh se jemu (později i Izákovi a Jákobovi)⁵⁴ představil jako ‚Bůh jsoucí jejich‘. Jestliže tedy je Bůh představen jako Všemohoucí Vševládce, lid ví, že nemá hledat jiného Boha. To chápali i Abraham, Izák a Jákob, když věděli, že mají osobního Boha. Abraham Boha poslechnul, uvěřil Bohu, Bůh mu jeho víru připočetl jako spravedlnost⁵⁵. Totéž Bůh chce po Ageově generaci Božího lidu. Boží lid však na rozdíl od Abrahama, Izáka a Jákoba má navíc poznání Boha jako Pána, nejen jako Boha Všemohoucího Vševládce, resp. ‚jsoucího jejich‘. Zodpovědnost (tehdejšího) Božího lidu je tedy ještě vyšší než měli Abraham, Izák a Jákob.

Spojení ‚umístěte nepochybně‘ potvrzuje, že Pánovi je třeba věřit. Další aoristní sloveso (umístěte) potvrzuje smysl z předchozích veršů, že se jedná o dokonavost, tj. úplné poslechnutí Pána, proto ‚nepochybně‘. Množné číslo i zde ukazuje na každého jednotlivce zvlášť, což znamená, že úplnost Božího plánu se naplní v národě tehdy, když každý jeden umístí své srdce na svou cestu. Pojem ‚cesta‘ je metaforou, pomocí které Pán svůj lid vyzývá, aby sledovali, kudy vede jejich cesta. Mají pátrat po tom, jaké záměry s nimi Pán má.

2.1.5.3. Překlad „zasvěťte“

Jestliže řecké sloveso ‚tassó‘ přeložíme namísto ‚umístěte‘ termínem ‚zasvěťte‘, ještě více se zvýrazní, že nutné je se zasvětit Pánu jako jedinec i jako celé společenství. Jestliže svá srdce zasvětíme Pánu, stáváme se svatými, neboť On je svatý⁵⁶.

⁵³ 1 Moj 11,31; 15,7

⁵⁴ 2 Moj 6,3

⁵⁵ 1 Moj 15,6

⁵⁶ 3 Moj 19,2

2.1.6. Verš šestý

2.1.6.1. Překlad původního textu

Osíváte mnoho a přinášíte málo. Najíte se, a ne k nasycení, napijete se, a ne k opití, obléknete se, a nejste zahřátí v sobě samých. A odměny hromadíce, shromažďuje k otvoru.

2.1.6.2. Výklad

Stav národa je ohrožen i hmotně. To národ vnímal, snažil se to řešit, ale marně. Národ nepochopil, že stav hmotné nouze je upozornění na jejich vztah s Pánem. Proto jim Pán skrze Agea připomíná, že už tímto způsobem se k lidu snažil mluvit. Není vyloučeno, že by si jednotlivci v lidu už z této hmotné nouze nepřečetli řeč Pánovu, text to nevyvrací. Jisté však je, že to tak nevzali, resp. nepochopili všichni. Ukazuje se, že Pán mluví nejen slovy⁵⁷.

Poslední slova verše o odměnách ukazují na Pánovu reakci vůči lidské aktivitě. Tvar „hromadíce“ není dokonavý, jedná se o snahu lidí zabezpečit se. Nejsou toho však schopni. Slovesem „shromažďuje“ popisuje Pán svou reakci, mluví o sobě ve 3 osobě. Pán zcela shromáždí k otvoru to, co člověk jen započal. Jinak řečeno, člověk se snaží, přesto je stále „na nule“, Pán to vyhodí. Dělá to proto, že lidé vyhodili Pána ze svého života. I kdybychom vysvětlili slova „hromadíce, shromažďuje k otvoru“ jako naprosto pouze lidskou práci, Pánovu aktivitu v pozadí tím nepopřeme. Proto je možné říct, že tvar „shromažďuje“ charakterizuje Pánovu aktivitu.

2.1.7. Verš sedmý

2.1.7.1. Překlad původního textu

Toto říká Pán, Všemohoucí Vševládce: „Umístěte (předložte) vaše srdce (plurál) na vaše cesty.

⁵⁷ I Nový zákon říká, že Bůh mluví mnohými způsoby (Žd 1,1).

2.1.7.2. Výklad

Pán opakuje svou výzvu ke svému lidu. Avšak místo slovesa „tassó“ je použité sloveso „tithémi“. Možnost překladu „umístěte“ je shodná s textem Ag 1,5, tento text však ukazuje na Boží vstřícnou nabídku, že On se o nápravu lidských srdcí postará. Tomu odpovídá možnost překladu „předložte“. Jeho dokonavost zdůrazňuje dříve uvedenou „nepochybnost“ svého rozhodnutí ze strany člověka. Tato konkrétní dokonavost nastavuje ještě jednu výzvu řečenou mezi řádky. Kdyby šlo o možnost „předkládejte“, pak by Pán říkal: „předkládejte mi své srdce každý den, neboť vím, že mě vždy stejně během dne opustíte, a já vás zase budu muset nahánět.“ Původní text Septuaginty však ukazuje na jednorázové rozhodnutí člověka, které Pán vyžaduje. Dává tak člověku jistotu, že je schopen ho u sebe udržet, posiluje tak člověkovu víru. Toto potvrzuje text v dalších verších, kde po uposlechnutí se lid opakovaně dozví: „Já jsem s vámi.“⁵⁸ (Ag 1,13; 2,4)

2.1.8. Verš osmý

2.1.8.1. Překlad původního textu

Vystupte na horu, a nasekejte dříví, a vybudujte dům, a najdu zalíbení v něm, a budu oslaven“, řekl Pán.

2.1.8.2. Výklad

Zde je třeba vhodně navázat nejen na předchozí verš Ag 1,7, je nutné se vrátit k výkladu verše Ag 1,4. Bylo řečeno, že následující texty potvrdí hypotézu, že Pánovým domem je národ, ne chrám. U Pána je zvykem, že chce-li něco postavit, řekne i to, jak si přeje, aby to vypadalo. Tento Boží postup potvrzuje příběh o stavbě Archy Noemem, i stavba přenosné svatyně. V obou případech Bůh přesně určil, jak má dílo vypadat⁵⁹. Zde máme jen příkaz „nasekejte dříví“, ale žádný návod, jak má dům vypadat. Pokud by lid vybudoval dům Pánův podle svých představ⁶⁰, jak by mohl Pán říct, že „bude oslaven“? Navíc se můžeme dočíst, jaký plán měl král David:

„A řekl král proroku Nátanovi: ‚Hleď, já bydlím v domě cedrovém, a Boží schrána trůní uprostřed stanu.‘“ (2 Kr 7,2; překlad ze Septuaginty⁶¹)

⁵⁸ Obdobně „můj duch je uprostřed vás“ (Ag 2,5)

⁵⁹ 1 Moj 6,14-16; Ve 2 Mojžíšově, kap. 25 – 31, je popsána svatyně, ale i její vybavení, oblečení Árona, aj.

⁶⁰ Dům, který pro Pána vystavěl Šalomoun, měl rozměry stanovené Šalomounem 2 Pa 3,3.

⁶¹ Septuaginta obsahuje 4 knihy Královské, které v Tanachu jsou nazvány 1 a 2 Samuelova a 1 a 2 Královská.

Pán Davidův záměr odmítá a dodává, že nechce dům z cedrů⁶² (2 Kr 7,7), a také, že sám Pán vybuduje dům Davidovi (2 Kr 7,11). Podíváme-li se na život Davidova syna Šalomouna, zjistíme, že jeho trůn tu nebyl navěky (2 Kr 7,13), došlo k rozpadu království (3 Kr 4,1; 12,17), tedy Davidovo i Šalomounovo přesvědčení, že oním potomkem je Šalomoun (1 Pa 28,10; 3 Kr 2,24), bylo mylné.

Podstatným je samozřejmě počátek textu „Vystupte na horu“. Ve srovnání s dobou cesty z Egypta přes sínajskou poušť do zaslíbené země můžeme horu vnímat také jako metaforu, která lid směřuje k setkání se s Pánem, jak to prožil Mojžíš. Právě taková setkání budovala vztah Pána s Mojžíšem (např. 2 Moj 19,20).

2.1.8.3. O Kýrovi v knize Druhý Ezdráš⁶³

Král Kýros byl sice tím, jehož ducha probudil Pán (2 Ezd 1,1), ale nařízení o stavbě Pánova domu v Jeruzalémě je uvedeno „Toto praví Kýros, král perský“ (2 Ezd 1,2), nejde o výrok Pánův. Navíc Kýros neznal Pána osobně, přemýšlí polyteisticky. Lokalizuje totiž Pána jako „toho Boha, který je v Jeruzalémě.“ (2 Ezd 1,3)⁶⁴

Tehdejší zástupci lidu před Bohem, mezi které Zorobábel a Jehošua patřili, si vyložili Kýrův výrok jako královo naprosté porozumění Pánovi jako tomu, kdo chce postavit nový jeruzalémský chrám. Nevzpomněli na to, že ještě předtím, než Šalomoun vybudoval svůj chrám dle svých představ, Pán varoval Davida, že o chrám nestojí. To samozřejmě Kýros nevěděl, a tak mohl vycházet z představy, že každý bůh má svůj chrám. Tak tomu bylo i za jeho předchůdce Nebúkadnesara, který měl svého boha a pro něj postavený chrám. Navíc Kýros stanovil rozměry a vybavení chrámu podle své vůle (2 Ezd 6,3-5). Udělal tedy totéž, co král Šalomoun při založení prvního chrámu (2 Pa 3,3). Nikdo z lidu si neuvědomil, že Pán nechce stavbu⁶⁵.

⁶² Šalomoun používá cedrové dřevo při stavbě Pánova domu 3 Kr 6,9.10 aj.

⁶³ Použité odkazy odpovídají znění Septuaginty.

⁶⁴ Král Kýros nezná všudypřítomnost Pána Am 9,2-4; Ž 138,7-12; aj.

⁶⁵ Vzhledem k tomu mít chrám a k víře ve výrok Kýra jako ve výrok Pánův nereflektují poexilní spisy 1 a 2 Paralipomenon a 2 Ezdráš jednání králů Šalomouna a Kýra ve věci určení rozměrů chrámu jako svévoli proti Pánu (srov. 2 Ezd 5,11).

2.1.9. Verš devátý

2.1.9.1. Překlad původního textu

Pohlédnete na (postaráte se o) mnohé a stane se málem. A je vneseno do domu a odfukuji to samotné (plurál) skrze toto (prostřednictvím tohoto): Toto říká Pán, Všemohoucí Vševládce: Místo mého pustého domu se vy staráte každý o dům svůj.

2.1.9.2. Výklad

Celý text devátého verše je částí Pánova výroku. Než Pán o sobě pronese jako důraz „toto (dosl. tato) říká Pán, Všemohoucí Vševládce“, pronese paralelismus membrorum, jehož druhá část zdůrazňuje Pánovu aktivitu (odfukuji):

1 Pohlédnete na mnohé a stane se málem.

2 A je vneseno do domu a odfukuji to samotné

Za zmíněným důrazem je ještě více zvýrazněno, že Pán bojuje o své místo ve svém „domě“, který potřebuje „podpěru“, jak už ukázal čtvrtý verš.

Lidé se starají o dům svůj, ale ne o dům Pánův. Dům je v řečtině mužského rodu, ale „skrze toto“, resp. „prostřednictvím tohoto“ je rodu středního. To ukazuje, že Pán „odfukuje“ prostřednictvím svého výroku. Svůj výrok odůvodňuje.

2.1.9.3. Pánovo odůvodnění

Za formulí posluš „toto říká Pán, Všemohoucí Vševládce“ je předložka anti (místo, za). Pán neříká, že starat se o svůj dům je špatné, On říká, že staráním se o svůj dům Boží lid nahradil zájem o Pána. To je v souladu s tím, že hledí „na mnohé“. Jinak řečeno, lidé se starají o svůj dům až moc. Zde je také nutné zdůraznit, že domy, o které se starají, jsou nejen stavby, ale zejména lidé uvnitř stavby žijící⁶⁶.

⁶⁶ Noe měl vstoupit do Archy s celým svým domem (1 Moj 7,1), nešlo o stavbu, ale o živé tvory. Takto chápe Písmo dům opakovaně (např. 1 Moj 50,21). Jindy je domem Božím myšleno místo, kde přebývá Pán (srov. 1 Moj 28,17-19). Takovým místem je i země Judská, lid to však nechápe.

2.1.10. Verš desátý

2.1.10.1. Překlad původního textu

Skrze toto (proto) zadrželo nebe z rosy a země stáhla svou úrodu.

2.1.10.2. Výklad

„Skrze toto“ jsou slova Pánova, kterými uvádí důsledek, jímž lid potrestal za jeho nezájem o Boha. Pojmem „nebe“ je nazváno místo, kde Pán má sklady deště a má nad nimi plnou moc⁶⁷. To, do jaké míry země „stáhla“ svou úrodu, záleží na množství rosy, tj. deště z nebe. Text ukazuje, že Pán řídí dění na nebi i na zemi. Celý verš je vlastně jen shrnutí, že Pán má ke snížení úrody důvod a svému lidu o něm dává vědět.

2.1.10.3. Odůvodnění formulace překladu

Řecký tvar „apo drosu“ je nutné přeložit doslovně „z rosy“, aby se naznačilo, že lid nepřišel o veškerou úrodu. Část úrody lidu byla ponechána, jak ukazuje v Ag 1,9 řecký výraz „oligos“ (málo). Část rosy tedy Pán lidu ponechal. Pokud by lidu nezbylo nic, byl by vhodný překlad „zadrželo nebe rosou“.

2.1.11. Verš jedenáctý

2.1.11.1. Překlad původního textu

A přinesu meč na zemi i na hory i na obilí i na víno i na olej i na vše, co (dosl. jak velmi) země vynáší, i na člověka i na zvěř i na všechnu práci (námahu) jejich rukou.

2.1.11.2. Výklad

Výrok Pánův dosud nepřerušene pokračuje. Pán teď míří z přítomnosti do budoucnosti (přinesu). Lidské jednání vůči Pánovi má podle Pánových pravidel důsledky v přítomnosti i do budoucnosti. Pojem meč je nutné vnímat s přeneseným významem, přesto ponechat princip, že mečem se zabíjí. To, co chce Pán zničit, je práce nejen člověka, ale dokonce i práce zvířat. Pán se rozhodl zničit vše, co je pro život na zemi důležité.

⁶⁷ 5 Moj 11,17; Lidé tehdy neměli vědecké poznání, text je nutné vnímat pouze jako teologickou výpověď.

Člověk si musí uvědomit, že má Bohem delegovanou zodpovědnost za vše, co je na zemi⁶⁸. Musí si uvědomit, že problém způsobil on, ne Bůh nebo zvířata. Pokud tedy člověk pochopí, otvírá tím možnost⁶⁹, že Pán upustí od svého hněvu. I tak to však záleží v posledku na Pánu⁷⁰, ať se člověk rozhodne jakkoliv. Jestliže Bůh, jak ukazuje předchozí text i text následující (např. Ag 2,19), dává možnost upustit od svého hněvu, člověk by tím spíše měl dát šanci zvěři, která člověku pomáhala a do problémů ho nedostala. Jinak řečeno, tato silná Pánova slova by měla sebestředný Boží lid „probudit“.

2.1.12. Verš dvanáctý

2.1.12.1. Překlad původního textu

A uslyšeli (uposlechli) Zorobabel Salatielův z kmene Juda a velekněz Jehošua Jehosedekův a všichni ostatní lidé hlasu jejich Pána Boha a slov proroka Agea, kterého k nim poslal (aorist) jejich Pán Bůh. A národ byl ubázněn (ustrášen) od tváře Pánovy.

2.1.12.2. Výklad

Celý verš je složen z aoristních tvarů sloves. Dokonavost ukazuje, že část Božího díla byla dokončena. Reakce lidu je popsána prvním slovesem verše (akuó). Pokud tedy někdo uslyší (nejen slyší) Boží hlas a je mu otevřený, uposlechne Boha. Lid uposlechl Pána i Agea jakoby Ageus nesl Pánovu tvář, resp. na Ageovi lid viděl tvář Pánovu. Lid tak byl ubázněn před Pánem. Ubázněním začal⁷¹ být moudrým před Pánem a přistoupil na cestu odklonit se od hříšného jednání⁷².

⁶⁸ 1 Moj 1,26; 2,15

⁶⁹ Srov. např. Am 5,15

⁷⁰ Boží lid zažil právě babylónskou zkušeností i to, že Hospodin neupustil od svého rozhodnutí.

⁷¹ Srov. Př. 9,10

⁷² Srov. 2. Moj 20,20

2.1.13. Verš třináctý

2.1.13.1. Překlad původního textu (2 verze)

A řekl (aorist) Ageus, posel Pánův, lidu: „Já jsem s vámi, (to) říká Pán.“

A řekl (aorist) Ageus, posel Pánův, lidu: „Pán říká: ‚Já jsem s vámi.‘“

2.1.13.2. Výklad

Verš předchozí zhodnotil reakci na jeden Pánův výrok. To byl Pánův záměr, ne však záměr jediný. Došlo však k tomu podstatnému, aby Pán mohl pokračovat se změnou svého lidu podle svých představ.

Text tohoto verše začíná slovy vypravěče, že něco řekl Ageus. A tak by se zdálo, že mluví Ageus sám za sebe. Avšak následuje vypravěčova charakteristika osoby Ageovy ‚posel Pánův‘. Právě tato charakteristika a formulace přímé řeči však ukazuje na více úhlů pohledu. Text ještě upřesňuje, že adresátem Pánova výroku je lid. Pak následuje přímá řeč.

První možná verze ukazuje část „Já jsem s vámi, (to) říká Pán.“ Jako celé výroky Pánův s tím, že slovy „(to) říká Pán“ dává Pán důraz sám na sebe. Zároveň z tohoto důrazu vyznívá ocenění lidu samotným Pánem, že lid se rozhodl správně.

Druhá možná verze přiřazuje jako výroky Pánův pouze slova „Já jsem s vámi“, slova „Pán říká“ jen jako přímou řeč Ageovu, kterou dává důraz na to, že mluví Pán. Prorok se tak představuje jako tlumočnický Pánových výroků.

Vypravěč je s oběma verzemi v souladu, když říká „A řekl Ageus“. První verze dává najevo, že Ageus má Pánem delegovanou autoritu. To je v souladu s vyjádřením verše dvanáctého, že Ageus nese tvář Pánovu. Druhá verze ukazuje na Ageovu příkladnou pokoru, kterou si má Boží lid (nejen tehdejší) přivlastnit životem v souladu s Božím záměrem. Tu pokoru text zdůrazňuje tím, že vypravěč ukazuje na Agea, ale ten ukazuje na Pána, ne na sebe. A tak lze shrnout, že středem je Pán, ne Ageus. Ageus je pouze tím, kdo v Božím lidu prezentuje Pána.

2.1.13.3. Slova „Já jsem s vámi“

Zájmeno „Já“ je důležité slovo celé knihy. Toto zájmeno ukazuje, že Pán už si vybojoval svou pozici ve svém lidu, který ho původně odmítal. Celá formulace však neříká, že by Pán se svým lidem nebyl. Kdyby Pán svůj lid opustil a neměl by zájem o změnu srdcí lidí, pak

bychom mohli říct, že Pán se svým lidem nebyl. Předtím, než lid uposlechnul (Ag 1,12), tak Pán vlastně říkal: „Já jsem proti vám“. Teď však došlo ke změně postojů lidu, a tak Pán reaguje: „Já jsem s vámi.“ To vždy byl Boží záměr, aby přebýval ve svém lidu.⁷³ I zde se potvrzuje, že výzva ke stavbě Pánova domu je metafora. Věta „Já jsem s vámi“ je ocenění poslušnosti Božího lidu. Dáme-li do souvislosti obě možné verze překladu, vidíme, že lid je oceněn Pánem (1. verze) i prorokem Ageem (2. verze). Následující text objasní, jak se uposlechnutí lidu i jeho ocenění projevilo v dalším Pánově díle.

2.1.14. Verš čtrnáctý

2.1.14.1. Překlad původního textu

A zvednul (probudil, dal vyrůst) Pán ducha Zorobábele Salatielova z kmene Juda, i ducha velekněze Jehošuy Jehosedekova a ducha veškerého ostatního (zbytku) lidu. A vešli a dělali dílo v domě jejich Všemohoucího Vševládce, Pána Boha.

2.1.14.2. Výklad

První sloveso čtrnáctého verše lze přeložit více způsoby. Souvisí s duchem lidu. Pokud v tomto verši přeložíme řecké sloveso (exegeiró) výrazem „probudil“, ukážeme tím, že duch do té doby „spal“. Protože však lid již Pána uposlechl, tak jejich duch už byl probuzený. Lépe je přeložit toto sloveso českým „zvednul“. Tím dáme najevo, že Pánův lid, když Pán pro ně nebyl „podpěrou“ (Ag 1,4), byl na dně. Pán svůj lid „zvednul“ (dokonavost), tak potvrdil pravdivost svých slov „Já jsem s vámi“. Zvednul je, aby byli odhodlaní k dalšímu pokračování života s Bohem. Přeložíme-li první sloveso verše českým „dal vyrůst“, ukáže se, že lid předtím byl pesimistický, teď mu Pán dodal naději (optimismus), kterou předtím lid neviděl, protože nebyla úroda. Říct, že ta úroda již je, nelze (Ag 2,19), přesto už má Boží lid naději do budoucnosti, o které Pán již mluvil dříve (Jr 36,11 v Septuagintě).

2.1.14.3. Dílo na Pánovu domu

Lid po svém uposlechnutí vůči Bohu se dal do pokračování ve stavbě Božího domu (chrámu v Jeruzalémě). Z Babylóna od krále Kýra, kterého sice Pán použil, ale vzájemně se neznali, si lid odnesl přesvědčení, že má budovat stavbu. S výstavbou domu byli problémy, někteří chtěli stavět s navrátilci, jiní jim v tom bránili, stavba domu se zastavila⁷⁴. Není

⁷³ Srov. 2 Kr 7,6.7

⁷⁴ Až do druhého roku vlády perského krále Dareia I. (2 Ezd 4,24)

proto divu, že Pánův navrátilivší se lid, který se k Pánu přestal znát, nepochopil hned, že Pánu nejde o pokračování ve stavbě, že mu jde o budování jich samých. A tak začali obnovovat chrám na jeho původním místě⁷⁵. Prožívali strach z okolních národů⁷⁶, neboť se k Pánu přestali znát. Vkládali naději do stavby, ne do živého Boha. Jelikož tedy začali pokračovat ve stavbě, musel Pán zareagovat (reaguje otázkou: „*Jaký je dým ve vašich očích?*“ Ag 2,3; opět jim bylo tedy připomenuto, že je stavba nemůže ochránit). Z tohoto verše je patrné, že i vypravěč je zastánce obnovy Jeruzalémského chrámu.

2.1.15. Verš patnáctý

2.1.15.1. Překlad původního textu

Dvacátého čtvrtého (dne) šestého měsíce druhého roku krále Dareia.

2.1.15.2. Shrnutí poselství první kapitoly

Od prvotního oslovení lidu Pánem skrze Agea uplynulo 23 dní. Během této doby se podařilo, že lid Boha uposlechnul a začal brát vážně, co jim říká (i když nedobře chápal, co Pán ve skutečnosti chce). První kapitola tedy popisuje změnu postoje Božího lidu vůči Bohu, další Pánova práce na svém lidu je popsána v následující kapitole.

2.1.15.3. Odkaz na význam jména Ageus

Ohlédneme-li se pouze na tento konkrétní rok, tak před vystoupením Agea by měl mít Boží lid za sebou oslavy všech svátků stanovených pro dobu od prvního měsíce až po poslední den pátého měsíce⁷⁷. Uplynul skoro celý šestý měsíc a lid má před sebou další stanovené svátky, na které už by měl být lépe připraven, protože uposlechnul Pána. Pro sedmý měsíc je na první den stanovený den troubení (3 Moj 23,24), následuje nejdůležitější den v roce JOM KIPPUR. Díky Ageově službě je lid připraven, aby mohl v pokoře předstoupit před Pána desátý den sedmého měsíce pro usmíření hříchů (3 Moj 23,27-32). O Pánu to říká, že své proroky posílá v pravý čas.

Posledním svátkem stanoveným pro sedmý měsíc je SUKÓT (svátky stánků), který trvá po sedm dní (3 Moj 23,34-43). Vzhledem k jeho původnímu záměru (připomínat si ochranu Boží ve stáncích na poušti na cestě z Egypta) má Boží lid možnost srovnání s vlastní zku-

⁷⁵ 2 Ezd 2,68

⁷⁶ 2 Ezd 3,3

⁷⁷ 3 Moj 23.

šenosti návratu z exilu. Kniha Druhý Ezdráš, na kterou spis Ageus navazuje, popisuje oslavy svátku stánků (2 Ezd 3,4). Má lidu připomínat vděčnost Bohu za úrodu (5 Moj 16,13). Je nutné zmínit, že navrátilci z exilu měli omezenou úrodu díky Pánovu zásahu (Ag 1,11). Mají tedy projevit vděčnost za to, že jim Pán úrodu jen omezil (Ag 1,10; 2,16).

2.2. Druhá kapitola knihy Ageus

2.2.1. Verš první

2.2.1.1. Překlad původního textu

Sedmého měsíce. Dvacátého prvního (dne) toho měsíce promluvil Pán v ruce proroka Agea řka:

2.2.1.2. Výklad

Lid má za sebou Den troubení i JOM KIPPUR. Svátky stánků už jsou v závěrečné fázi, neboť následující dvacátý druhý den sedmého měsíce má být závěrečné bohoslužebné shromáždění (3 Moj 23,39). Vypadá to tedy, že Pán Agea den předem připravuje, aby byl schopný předat Pánovy výroky všemu shromážděnému lidu.

2.2.2. Verš druhý

2.2.2.1. Překlad původního textu

Řekni nepochybně Zorobábelovi Salatielovu z kmene Juda a veleknězi Jehošuvovi Jehosedekovu a veškerému ostatnímu (zbytku) lidu řka:

2.2.2.2. Výklad

Tento příkaz je (stejně jako u každého předchozího tohoto typu) určen Ageovi. Bůh připravuje Agea, aby prezentoval Pánovu autoritu (nepochybně).

2.2.3. Verš třetí

2.2.3.1. Překlad původního textu

Kdo z vás viděl dům tento v jeho předchozí slávě? A jak ho vy vidíte nyní?

2.2.3.2. Výklad

Pán mluví sice ke všem lidem, ale zároveň zužuje výběr na užší skupinu⁷⁸, která si pamatuje první chrám. Lid začal stavět dům, je rozestavěný, dílo bylo přerušeno, neboť nastaly problémy se sousedy⁷⁹ z území, na kterém se (kdysi) nacházel severní Izrael.

2.2.4. Verš čtvrtý

2.2.4.1. Překlad původního textu

A nyní buď schopný⁸⁰ (vzchop se) Zorobabeli, říká Pán, buď schopný (vzchop se), velebnězi Jehošuo Jehosedekův, a buďte schopni (vzchopte se), veškerý lide země, říká Pán, a číňte, protože s vámi jsem Já, říká Pán, Všemohoucí Vševládce.

2.2.4.2. Pánovo povzbuzování

Text tohoto verše nastoluje stejnou otázku, jakou jsme se zabývali již v textu Ag 1,13. Dvě verze překladu. Jedna z nich říká, že celý verš tvoří část Pánova výroku, v takovém případě se jedná (jako již v 1. kapitole) o nasměrování lidu na Pána. Druhá umožňuje vnímat části „říká Pán“ a „říká Pán, Všemohoucí Vševládce“ jako přerušení Pánova výroku Ageem, jako důraz od Agea, že mluví skrze něj Pán. V této poloze jde o svědectví Agea lidu, že je možné být s Pánem v souladu, neboť příklad vidí na vlastní oči. Ageus je vzchopen, jde o způsob Pánova povzbuzování.

2.2.5. Verš pátý

2.2.5.1. Překlad původního textu

A můj duch je zde (je blízko) ve vašem středu, vzchopte se (buďte dobré mysli),

⁷⁸ Po sedmdesáti letech existují pamětníci prvního chrámu, jejich počet nelze doložit, možná k nim patří Ageus (2 Ezd 3,12).

⁷⁹ 2 Ezd 4

⁸⁰ (katischýó) být schopný, vzchopit se

2.2.5.2. Výklad

Pán pokračuje v povzbuzování lidu. Sloveso *tharseó* (vzchopit se, vzmužit se, být dobré mysli) naznačuje, že vzchopení se začíná v mysli, souvisí s obnovou víry v Boha. Ta je potřeba také proto, aby lid nepodléhal skepsi z jednání nepřátel. V předchozím verši bylo použito sloveso *katischýó* (být schopný, (vzchopit se)). Proto můžeme říct, že sloveso *tharseó* jako synonymum rozšiřuje výklad slovesa *katischýó*.

2.2.6. Verš šestý

2.2.6.1. Překlad původního textu

protože toto říká Pán, Všemohoucí Vševládce: „ještě jednou já zatřesu nebem a zemí a mořem a souší.“

2.2.6.2. Výklad

Další pokračování Pánova povzbuzování svého lidu přináší odůvodnění, proč mohou být dobré mysli resp. vzchopení. Jednu část tvoří připomenutí charakteristiky sebe samého „Pán, Všemohoucí Vševládce“, druhou částí je výrok zaslubující, že zatřese všemi, tedy i těmi, kteří jim (i jemu samému) brání „vybudovat dům Pánův“.

2.2.7. Verš sedmý

2.2.7.1. Překlad původního textu

A budu třást všemi národy (celým světem) a přijdou (dosl. přijde) vyvolení všech národů a budu plnit tento dům slávou, říká Pán, Všemohoucí Vševládce,

2.2.7.2. Eschatologie Pánova výroku

Pán své povzbuzení posiluje ještě tím, že přechází od slovesa „seisó“ (zatřesu; použité v předchozím 6. verši) k slovesu „sysseisó“ (budu třást). Jeho třesení nebude tedy jen jednorázové (přehlédnutelné?) zatřesení, ale trvalé, dokud se nenaplní jeho vůle. Ani jedno z těchto sloves nemá dokonavost, počítá se s tím, že země prožije opravdu silný Boží zá-

sah. Tento text přináší nadějný eschatologický výhled, neboť zaslíbují projevení se Pánovy slávy mezi všemi národy.

2.2.7.3. Sláva Pánova pro všechny národy

Lid má pochopit, že sláva Pánova má být dána všem národům („přijde vyvolení všech národů“). Zaslíbení „budete mi národ vyvolený ze všech národů“ (2 Moj 19,5 dle Septuaginty) se tím „trochu“ rozšiřuje, neboť už v době, kdy ho Pán pronesl, zdůraznil, že mu patří celá země.

2.2.8. Verš osmý

2.2.8.1. Překlad původního textu

moje stříbro a moje zlato, říká Pán, Všemohoucí Vševládce,

2.2.8.2. Metafora

Stříbro a zlato jsou vzácné kovy. V této části Pánova výroku by mohly být metaforou vyjadřující kvalitu Božího lidu i vzácnosti všech ostatních národů.

2.2.8.3. Vybavení předchozího chrámu

Druhý Ezdráš zaznamenal, že navrátilci na příkaz krále Kýra přinesli zpět to, co král Nebúkadnesar odnesl a dal do chrámu v Babylonu (2 Ezd 1,7). Dokonce si navrátilci také na příkaz Kýra odnesli stříbro, zlato a další věci (2 Ezd 1,4-6). Vzhledem k formulaci Pánova výroku to však nevypadá, že by Pán mluvil o vybavení chrámu nebo jiném hmotném majetku.

2.2.9. Verš devátý

2.2.9.1. Překlad původního textu

neboť velká (významná) bude sláva domu tohoto posledního, více než prvního, říká Pán, Všemohoucí Vševládce. A v místě tomto budu dávat (vracet?) pokoj, říká Pán, Všemohoucí Vševládce, a pokoj duše pro záchranu všeho stvoření - vzkřísit chrám tento.

2.2.9.2. Eschatologické odůvodnění

Prvním domem (v návaznosti na Ag 2,7.8) je Izrael. Lid však stále vnímá na základě Kýrova ediktu, že Pán mluví o místě pro bohoslužby. Je přesvědčen, že tento druhý chrám už zbourán nebude (poslední). Teď k tomuto domu přibyly všechny ostatní národy. I to je způsob, jak odůvodnit, že lid všech národů se nemůže shromáždit do jediné budovy. Samotná budova nemůže dát „pokoj duše pro záchranu všeho stvoření.“ Jedná se o obrácení se všech národů k Bohu, aby všechny národy prožívaly „pokoj duše“. Chrámem už zde jasně jsou myšleny všechny národy, které díky nepoznání Pána jsou „mrtvé“. Pán je chce vzkřísit a spolu s nimi tvořit svůj dům.

2.2.9.3. Po roce 70

Když padl druhý chrám, opět přišlo zklamání jako po zničení chrámu Šalomounova. Lid mohl přehodnotit poselství knihy Ageus i všech ostatních zainteresovaných knih kánonu. V obou případech se to stalo 9. den měsíce avu, což jistě vzbudilo hluboké otázky.

2.2.10. Verš desátý

2.2.10.1. Překlad původního textu

Dvacátého čtvrtého (dne) devátého měsíce Dareiova druhého roku se stalo slovo Pánovo k proroku Ageovi říka:

2.2.10.2. Výklad

Další zaznamenaný Pánův výrok se nejprve k Ageovi dostává po dvou měsících a třech dnech. Stále vládne Dareius I. Pán, jak ukáže text (Ag 2,20), promluví k Ageovi v tento den ještě jednou.

2.2.11. Verš jedenáctý

2.2.11.1. Překlad původního textu

„Toto říká Všemohoucí Vševládce Pán: „Zeptej se kněží na zákon řka:

2.2.11.2. Pánova práce s kněžími

Zde Pán mluví pouze k Ageovi, přikazuje mu, co má udělat. Má se sejit s více než jedním knězem a zeptat se jich, co říká zákon. Téma popisuje další verš. Zde se ukazuje, že mezi kněžími může být neshoda, protože Pán posílá Agea k více než jednomu z nich. Možnost neshody mezi kněžími chce Pán narovnat. Je to důležité, aby mohl být Boží lid kvalitně vybudován jako Pánův dům. Tato důležitost je znásobena také faktem, že Pán počítá i s ostatními národy.

2.2.12. Verš dvanáctý

2.2.12.1. Překlad původního textu

Jestliže člověk vezme svaté maso do konce svého oděvu a dotkne se koncem svého oděvu chleba, nebo něčeho vařeného, nebo vína, nebo oleje, nebo všeho (každého) jídla, jestli to bude posvěceno.“ A kněží byli inspirováni odpovědět a řekli: „Ne“.

2.2.12.2. Výklad

Ačkoliv je zde Pánem položena určitá náboženská otázka ohledně kultické nečistoty, jde jen o promyšlený tah. Ve skutečnosti chce Pán kněze nasměrovat dle svých cest. Vystihuje to sloveso *apokrinomai*. Jeho pasivní tvar ukazuje, že jim ta odpověď byla dána od Pána. Oni ji pak „jen“ aktivně řekli. Jedná se zde o skryté Boží působení, se kterým text Septuaginty dále pracuje. Přesto téma kultické nečistoty je zde určitým podkladem, který rozvíjí

Pán dále do jiných souvislostí. Pán pracuje i formou názorné výuky s tématem, které kněží znali ze své praxe. Zkráceně řečeno, Pán chce, aby ho kněží pochopili.

2.2.12.3. Překlad slova „apekrithésan⁸¹“

Běžně dostupné překlady na základě Tanachu uvádí „kněží odpověděli“. V Septuagintě vzhledem k tomu, že se jedná o pasivní tvar, přichází v úvahu i náznak skrytého Božího působení. Proto je vhodnější znění: „kněží byli inspirováni odpovědět.“

2.2.13. Verš třináctý

2.2.13.1. Překlad původního textu

A řekl Ageus: „Dotkne-li se něčeho z toho byv poskvrněný při duši, zda-li se *to* stane poskvrněným?“ A kněží byli inspirováni odpovědět a řekli: „Stane se *to* poskvrněným“

2.2.13.2. Výklad

Ageus pokračuje v promluvě ke kněžím rozvinutím tématu kultické nečistoty z neživých předmětů na živé lidi. Kněží jsou opět díky skrytému Pánovu působení inspirováni správně odpovědět. Zatímco dotyk svatou neživou věcí neposvěcuje (v. 12), dotyk poskvrněného člověka poskvrňuje. Tvar „byv poskvrněný“ může označovat také člověka, který se poskvrnil neúmyslně (nevědomě), to ukazuje na závažnost, se kterou Pán skrze Agea za kněžími přichází.

2.2.14. Verš čtrnáctý

2.2.14.1. Překlad původního textu

A Ageus byl inspirován odpovědět a řekl: „Tak tento lid a tak tento národ přede mnou, říká Pán, a tak všechno dílo jejich rukou, a jestliže se tam přiblíží byv poskvrněný kvůli vzetí si (plurál) jejich časností, pocítí bolest z jejich námahy ve tváři. A nenávidíte (ošklivíte si) v branách usvědčené (kárané).“

⁸¹ Indikativ pasivního aoristu, 3. os., pl., od slovesa apokrinomai

2.2.14.2. Výklad

Každé tehdejší město mělo bránu, kde probíhaly soudy a jiná vážná rozhodnutí⁸². Jelikož se mluví o branách, tedy v plurálu, odpovídá to městům v celém národě, na který naráží Pán svým výrokem. Lidé jednají proti Pánovi, oškliví si usvědčené v branách měst, ale neusvědčují sami sebe před Pánem za veškeré své skutky, které jsou zlé v Pánových očích. Pán vede svůj lid k sebereflexi způsobem, aby každý jedinec vnímal objektivně své skutky. Jejich zlé skutky se projevují i v jejich jednání bez soucitu s člověkem poskvrněným, který má hlad, když si chce vzít něco z jejich první úrody. Svůj výklad Mojžíše i svou námahu cení víc než život člověka, který nemá přístup kvůli svému znečistění do tábora. Zde tak Septuaginta ukazuje na Pánovu vůli, aby lid přehodnotil své výklady Pánových slov z minulosti. Tak se otvírá další poselství knihy Ageus.

2.2.14.3. Inspirovanost odpovědět

Inspirováni odpovědět byli nejprve kněží (vv. 12 a 13), zde je zdůrazněna inspirovanost odpovědi Agea, který je v knize označen za proroka. Vzhledem k definici proroka jako tlumočnicka Pánových výroků⁸³ lze říct, že ve chvíli, kdy kněží pronášeli odpovědi, byli i oni proroky.

2.2.15. Verš patnáctý

2.2.15.1. Překlad původního textu

A nyní si nepochybně vezměte k srdcím svým ode dne tohoto i *to, co bylo* dříve, než byl položen kámen na kámen v chrámu Pána.

2.2.15.2. Výklad

Bůh dále vede svůj lid k sebereflexi. Lid předtím, než je Pán skrze Agea oslovil, řešil úrodu jako velký problém, Pán neměl místo v jejich srdcích. Tento verš ukazuje, že Pán má zřejmě jiné pořadí hodnot. Pán nejprve preferuje obnovu vztahu lidu s Ním (Ag 1,4.5.7), pak ukáže na hodnotu lidí, kterými je pohrdáno (Ag 2,14). Teprve nyní si má lid vzít nepochybně k srdci neúrodu, jak popisuje následující text. Tento verš to zdůrazňuje slovy „i *to*,

⁸² Srov. Rt 4.

⁸³ 5 Moj 18,18

co...“ Bůh se sice o neúrodě již zmínil ve svém prvním výroku (Ag 1,6), ale neřešil ji hned jako podstatnou.

2.2.16. Verš šestnáctý

2.2.16.1. Překlad původního textu (2 verze)

Jak jste *na tom* byli? Když jste vhodili nádobu pro dvacet satů⁸⁴ ječmene, pak nabrala deset satů ječmene. A když jste se dostavili k nádrži⁸⁵ nabrat padesát metretů⁸⁶, pak *oni* nabrali dvacet.

Jak jste *na tom* byli, když jste vhodili nádobu pro dvacet satů ječmene, a nabrala deset satů ječmene, a když jste se dostavili k nádrži nabrat padesát metretů a *oni* nabrali dvacet?

2.2.16.2. Výklad

Toto Pánovo sdělení charakterizuje stav neúrody. Možnost dvou překladů, ukazuje více, co Pán po svém lidu chtěl. Zvolíme-li možnost, že prvních pět slov je Pánova otázka, na kterou ve zbylé části verše odpovídá, lze to spojit i s textem verše Ag 2,17 jako jednu celou odpověď. V ní Pán dává do souvislosti své jednání, které se projevuje i na zemi (srov. Ag 1,9-11). Zvolíme-li možnost, že celý text Ag 2,16 je otázka, otvírá se nám i prostor pro do určité míry psychologický pohled. Lid si tak mohl více uvědomit, jak se cítil uvnitř svých duší. Tato rovina pohledu může odkrýt i to, že také Bůh něco nějak prožívá. V této chvíli (platí i v ostatních částech Septuaginty i v NZ) má Boží lid možnost pochopit, že Boží touha po společenství s nimi je opravdu hluboká. Je nutné to vidět jako (mezi řádky) Boží zaslíbení, že u Něj si mohou být jisti. Text neříká, že Bůh ze sebe chce učinit v očích lidí ublíženého, aby ho lid litoval a navázal s Ním vztah „jen“ ze soucitu.

⁸⁴ Židovská míra na obilí, asi 12 l.

⁸⁵ Součást lisu na víno

⁸⁶ Antická dutá míra, asi 39 l, vědro

2.2.17. Verš sedmnáctý

2.2.17.1. Překlad původního textu

Ubíjel jsem vás a všechno dílo vašich rukou neúrodou (nedostatkem) a snětí (plísni pohromou, kletbou) a krupobitím. A neobrátili jste se ke mně, říká Pán.

2.2.17.2. Výklad

Bůh svědčí o sobě, že On je původcem jejich neúrody resp. napadené úrody chorobou nebo projevem počasí. Dodává, že lid to jako celek nepochopil jako Pánovo volání k navázání vztahu víry, k obrácení pozornosti k Bohu.

2.2.18. Verš osmnáctý

2.2.18.1. Překlad původního textu

Nepochybně podříd'te svá srdce ode dne tohoto a dále od dvacátého čtvrtého (dne) devátého měsíce a ode dne, kdy byl založen chrám Pánův. Vezměte si to ke svým srdcím.

2.2.18.2. Dům nebo chrám?

V textu Septuaginty knihy Ageus se objevují řecké výrazy ‚oikos‘ (dům) a ‚naos‘ (chrám). Termín ‚naos‘ se objevil až ve verších Ag 2,9.15, zde se s ním setkáváme potřetí. Změna termínů v Pánových výročích není náhodná. Lid nepochopil, že Bohu nejde o stavbu, Bůh však ocenil, že lid s Ním začal spolupracovat.

2.2.18.3. Dvojitý důraz na srdce

Důraz na srdce je podruhé dvojitý. Pán mluvil o srdci opakovaně v celém textu. První dvojitý důraz je v části Ag 1,5-7, kde Bůh dává najevo, že postoj srdce je důležitější než úroda. Zde dává důraz, že postoj srdce je důležitější než chrám (naos).

2.2.19. Verš devatenáctý

2.2.19.1. Překlad původního textu

Od tohoto dne žehnám (zahrnuji požehnáním), i když to ještě *teprve* bude znát na mlatě, i když ještě vinný kmen a fíkovník a granátovník a strom olivy nenesou plody.

2.2.19.2. Přízeň k postoji srdce

Židovská komunita vnímá požehnání⁸⁷ v hmotném projevu, ať už jde o rozmnožení rodiny nebo majetek a úrodu. Lid z těchto slov mohl pochopit, že v Božím pojetí má (po)žehnání jiný rozměr než společenské postavení. Žehnání se projevuje Boží přízní k postoji srdce.

2.2.19.3. Souvislost Pánova žehnání s chrámem

Pánovo rozhodnutí žehnat „od tohoto dne“ je nutné spojit s tímtéž dnem, kdy byl založen Pánův chrám (Ag 2,18). Posluchač si to mohl vyložit, že Pán založil chrám dvacátý čtvrtý den devátého měsíce, i když byl již dávno rozestavěný, a myslet si tak, že předtím byl chrám stavěn bez Boží přízně, a proto se stavba zastavila. Avšak v širších souvislostech neznamena chrám jako stavba Boží přízeň. Pán založil chrám tím, že obnovil smlouvu se svým lidem včetně jejího širšího konceptu pro ostatní národy (Ag 2,7).

2.2.20. Verš dvacátý

2.2.20.1. Překlad původního textu

A stalo se slovo Pánovo k prorokovi Ageovi dvacátého čtvrtého (dne) toho měsíce podruhé, řka:

2.2.20.2. Výklad

Vystoupení Ageovo je v závěru. Ke všemu lidu už Ageus mluvil opakovaně. V této chvíli vypravěč uvádí, že ve zmíněný dvacátý čtvrtý den devátého měsíce má Pán zájem skrze Agea pronést a vykonat další výrok.

⁸⁷ 1 Moj 1,22,28; 17,20; 24,35; aj.

2.2.21. Verš jednadvacátý

2.2.21.1. Překlad původního textu

„Řekni Zorobábelovi Salatielovu z kmene Juda řka: „Já třesu nebem a zemí a mořem a souší.

2.2.21.2. Výklad

Zorobábel, syn Salatielův, byl důležitou osobou. Je opakovaně zmiňován v celé knize Ageus i ve Druhém Ezdrášovi. Už v textu Ag 2,7-9 je zmínka o „třesení všemi národy“. Eschatologický výhled je zde naznačen osobně Zorobábelovi.

2.2.22. Verš dvaadvacátý

2.2.22.1. Překlad původního textu

A podvrátím trůny králů a budu ničit moc králů národů a převrátím válečné vozy a jezdce a spadnou koně a jejich jezdci. Každý *padne* mečem svého bratra.

2.2.22.2. Výklad

Zatímco eschatologický výhled je v textu Ag 2,7-9 spojen s Boží představou, že Božím lidem bude lid celého světa, zde se popis přenáší na zmaření moci králů národů. Text naznačuje, že králové národů nejsou v Pánových službách. To má vliv na vytvoření vztahu Pána s lidmi těch národů včetně králů samotných. Králové dobývali jiná území pomocí válečných výprav, tyto výpravy se v posledku ukáží jako bezcenné pro upevnění moci. Důležité je, že tyto informace směřují jen k Zorobábelovi, neboť s ním má Pán zvláštní záměr.

2.2.23. Verš třiadvacátý

2.2.23.1. Překlad původního textu

V tento den, říká Pán, Všemohoucí Vševládce, vezmu tebe, Zorobabeli Salatielův, mého služebníka, říká Pán, a učiním tě pečeti, protože tě vyvoluji, říká Pán, Všemohoucí Vševládce.“

2.2.23.2. Pánova vůle se Zorobábelem

Všimněme si opakování „Pán, Všemohoucí Vševládce“. První zmínka ukazuje na důležitost dne D („V tento den“). Druhá zmínka ukazuje na vyvolení Zorobábel. U označení Zorobábel jako služebníka je uvedeno pouze *proprium* Pán. Lze tedy říct, že jako služebník byl zde pouze pro místo, kde žil, zatímco jeho „vyvolení“ souvisí s Pánovou mocí i mimo Judsko, tj. (nejen) ve všech ostatních národech.

2.2.23.3. Zorobábel v knize Zacharjáš

Z knihy Ageus se už nelze dozvědět více, čím se projev učinění Zorobábel „pečeti“. Odpovídá na ni kniha Zacharjáš ve své 4. kapitole a také kniha Sírachovec⁸⁸. Pán dal najevo, že veškerá vojenská síla je k ničemu před Bohem. Ani Zacharijáš nemá bojovat mocí a silou, ale Duchem Pána, Všemohoucího Vševládce (Za 4,6).

„Co jsi ty, horo veliká před tváří Zorobábel? ... A já vynesu kámen dědictví rovnosti (spravedlnosti), milostí milost jeho.“ (Za 4,7, Septuaginta, vl. překl.). Zde Pán mluví o sobě a svém jednání vůči Zorobábelovi. Kámen není určen ke stavbě chrámu (naos), ale domu (oikos). Pán, Všemohoucí Vševládce, mluví o milosti, se kterou je ve shodě milost Zorobábelova. Z toho vyplývá, že „pečet“ ukazuje na projev milosti. Židé si proto mohli ztotožnit Zorobábel s Mesiášem, který jim přinese milost od jejich Boha.

„A stalo se slovo Pánovo ke mně, řka‘:“ (Za 4,8, Septuaginta, vl. překl.). Tímto Zacharjáš říká, že Boží výrok pokračuje.

„Ruce Zorobábelovy založí dům (oikos, ne naos) tento a jeho ruce ho dokončí...“ (Za 4,9, Septuaginta, vl. překl.). Tento text potvrzuje širší eschatologický přesah spojený s osobou Zorobábel.

⁸⁸ Sírachovec je narozdíl od Tanachu součástí Septuaginty, *„A jak oslavíme Zerubábel? On je jako pečetní prsten na pravé ruce.“* (Sír 49,11; ČEP)

2.2.23.4. Zorobábel a Nový zákon

Nový zákon představuje Zorobábelu jako součást Davidovské větve, ze které pochází Ježíš Kristus (Mt 1,1.6.12.13.16). Ježíš je v NZ opakovaně představený jako „Syn Davidův“, V knize Zjevení sám sebe nazývá Ježíš potomkem Davida (τὸ γένος Δαυίδ; Zj 22,16). Tímto sebeoznačením více upřesňuje, že právě On je tím, kdo má vybudovat Dům Pánův místo Davida jako Davidův potomek (τὸ σπέρμα 2 Kr 7,12; Septuaginta). Řecké pojmy τὸ σπέρμα a τὸ γένος jsou synonyma.

Ohledně Zorobábelu existuje mezi Septuagintou a Novým zákonem více paralel. Skrze Zorobábelu i Ježíše přichází k lidu „milost místo milosti“ (J 1,16, vl. překl.; srov. Septuaginta, Za 4,7). Dostavět Dům Pánův mají Zorobábelovy ruce (Za 4,9, Septuaginta), Ježíšovy ruce byly přibity na kříž (J 20,25.27). Tak Ježíš prolil krev jako „pečeť smlouvy“ (Mt 26,28; Mk 14,24), Zorobábel je pečetí (Ag 2,23). Když byl Ježíš vzkříšen z mrtvých, byl postaven chrám Boží (J 2,19-22). V perspektivě Nového zákona, resp. křesťanské teologie to může evokovat, že eschatologický rozměr knihy Ageus je správný, ale osoba Zorobábelu se jeví jako obraz mesiáše, třebaže je skutečnou osobou a potomkem krále Davida. Slovní spojení „v tento den“ (Ag 2,23) je tedy v novozákonním úhlu pohledu možné vztáhnout na dobu od Ježíšova ukřižování až po vzkříšení, tam to však nekončí. Vzkříšený Ježíš vyslal svých „jedenáct“: „učňte učedníky všechny národy“ (Mt 28,19, Nestle Aland 28, vl. překlad). Pán podle knihy Ageus chce svůj dům naplnit všemi národy (Ag 2,7).

Je nutné doplnit, že též chrám je v Novém zákoně vnímám metaforicky: „*Jaké spojení chrámu Božího s modlami? My jsme přece chrám Boha živého. Jak řekl Bůh: ‚Budu přebývat a procházet se mezi nimi, budu jejich Bohem a oni budou mým lidem.‘*“ (2 K 6,16; ČEP). Mezi apoštoly v Jeruzalémě došlo ke shodě, že obnovení domu Davidova z trosek (Ag 1,9) je dílem Božím ze Židů i pohanů (Sk 15,13-18). Novozákonní perspektiva je ve shodě s perspektivou Pána, který řekl Davidovi, že Pán vybuduje dům Davidovi, ne naopak (2 Kr 7,11; Septuaginta).

3. Srovnání výsledků exegezí z Tanachu a ze Septuaginty

3.1. Uvedení

Ačkoliv bychom mohli srovnávat Tanach a Septuagintu verš po verši, po přečtení obou exegezí čtenář ví, že vzhledem ke smyslu poselství, kam Bůh cílí, to není nutné. Přesto je pravdou, že Tanach i Septuaginta se vzájemně prolínají, liší i doplňují, čímž nastiňují širší obraz. Toho se bude tato kapitola držet.

3.2. Bůh, jeho pozice a záměr

Hospodin je starobylé proprium, kterým je tradičně překládán Boží tetragram (JHVH) v Tanachu. Septuaginta má namísto tetragramu pojem ‚Kýrios‘ (Pán), jak již bylo uvedeno. Židé s úctou k Božímu jménu čtou tetragram jako Adonaj (Moji Pánové). Tanach tedy více ukazuje Boží neuchopitelnost, že vlastně Boží Jméno nebyl člověk nikdy schopný vyslovit, protože je mu to nepřístupné. To ho má vést k pokoře před Bohem. Ze Septuaginty je sice patrné, že ‚Kýrios‘ přesahuje lidství, ale ubírá to člověku možnost vzít Boha jako osobního (Moji). Posluchač (čtenář) to musí vycítit z ostatního textu. Obojí však ukazuje na vyznání víry Božího lidu, kým pro ně Bůh skutečně je.

„Hospodin vojsk“ (Tanach) a „Pán, Všemohoucí Vševládce“ (Septuaginta) představují další rozměry Božství. Je více „vojsk“, kterým Hospodin vládne. Patří mezi ně Boží lid, ale také např. zástupy hvězd, vítr, vody, blesky (Iz 40,26; Jr 10,13; Ž 135,7), aj. V knize Ageus to vidíme právě tehdy, kdy se dozvíme, že „nebesa zadržela“ (Ag 1,10). Řecké „pantokrátór“ je hlubšího významu, než je pro dnešního člověka „vševládce“.

Tanach i Septuaginta ukazují na Boží záměr se svým lidem i prostředím, kde lidé žijí. I podle knihy Ageus se Boží všemohoucnost uplatňuje v naplňování Božího záměru. Tímto záměrem je návrat Božího lidu k Bohu a konverze neizraelců k Hospodinu (co On řekne, se děje). Některé věci Bůh dělá veřejně, jiné skrytým působením. Výrazně je to znát ve chvíli, kdy Ageus vede rozhovor s kněžími. Zatímco z Tanachu se dozvíme jen to, že odpovědět znamená říct odpověď, v Septuagintě vidíme více do pozadí skrytého Božího jednání. Bůh kněze inspiroval, aby byli schopni odpovědět podle Božího záměru, aniž by si to kněží uvědomili. (Ag 2,12.13) Septuaginta tak odkrývá, že kněží činili v tu chvíli službu proroka, neboť předávali výrok Hospodinův jako Ageus (Ag 2,14).

Tanach i Septuaginta v knize Ageus ukazují na Hospodinovu autoritu a důležitost Božího záměru i početním výskytem pojmů „Hospodin vojsk“, resp. „Pán, Všemohoucí Vševládce“. „Hospodin vojsk“ v Tanachu i „Pán, Všemohoucí Vševládce“ v Septuagintě se vyskytuje právě čtrnáctkrát. Číslo čtrnáct je dvojnásobkem čísla plnosti sedm.

3.3. Zákon (nomos) a Tóra

I když tehdejší posluchač (čtenář) Tanachu i Septuaginty chápal, že řešený problém kultické nečistoty popisuje Mojžíšův zákon zvaný Tóra, přeci jen význam hebrejského slova TÓRA je řeckým NOMOS výrazně zúžen na pouhý předpis. Ve srovnání s knihou Jeremjáš (také popisuje situaci ohledně zajetí v Babylónii), kde Hospodin zaslíbuj NOVOU SMLOUVU zapsanou do nitra člověka (Jr 31,31-34), dochází použitím výrazu NOMOS v septuagintní verzi knihy Ageus k zúžení výpovědi o Božím záměru, neboť Bůh chce do srdce zapsat víc než jen předpis. Bůh chce být člověku Bohem tak, aby lid byl Jeho lidem (3 Moj 26,12.45). V Jeho pojetí mu však na to strohé předpisy nestačí. I ona kultická nečistota má hlubší význam, než je možné popsat předpisem o rituálním obřadu.

3.4. Slovo Ageus

V Tanachu se jedná o pojem v plurálu (Moje svátky). Vzhledem k řeckému „Aggaios“, které je jednotného čísla, dochází k zúžení na pouhé jméno proroka, i když se tato práce pokusila ve své 2. kapitole vnést do pojmu způsob, jakým má být kniha čtena. Pokud by tak tato práce neučinila, pak by si nezasvěcený čtenář nemusel všimnout, že chronologické údaje jsou ukazatele nejen pro orientaci, kdy prorok sloužil Hospodinu. Septuaginta nevytahuje kompletně sama o sobě, jak pojem Ageus vnímat. Můžeme jen říct, že se s Tanachem rozchází, případně doplňují. Ze samotného textu nelze vyčíst, jestli pro překladatele Septuaginty ve 3. století př. n. l. bylo důležité zachytit plurál slova v Tanachu. Tanach na rozdíl od Septuaginty je více schopný vystihnout, že v době Hospodinových svátků se projevuje Boží moc (v moci proroka mých svátků).

3.5. Jména osob v textu a vypravěč

Tanach umožňuje gramatický rozbor jména etymologizací slovesného kořene a dalších slovních tvarů (např. sufíxy). To řečtina neumožňuje, proto můžeme maximálně do těchto jmen význam vkládat na základě Tanachu. V tomto je text Septuaginty oproti Tanachu ochuzen. Podobně je Tanach oproti Septuagintě bohatší také v možnosti vidět hluboký vztah mezi Hospodinem a vypravěčem, neboť některé výroky vypravěče je možné vnímat jako nepřímé výroky Hospodinovy (např. „v moci proroka Agea“ a „v moci proroka mých svátků“).

3.6. Skryté Boží působení

V Tanachu i v Septuagintě je možné zaslechnout Boží skryté působení. Některá místa jsou shodná a popisují ho obsahem textu. Např. paralelismus membrorum ve verši Ag 1,9. Gramatikou jazyků je také zachytitelná Boží skrytost, avšak v odlišných pasážích. Tanach to zachycuje v místech, která lze přeložit „v moci proroka Agea“ a současně „v moci proroka mých svátků“(Ag 1,1; 2,1). Septuaginta to nastiňuje v inspirování odpovědi kněží i Agea (Ag 2,12-14).

3.7. Hospodinovy imperativy ve výročích.

Tanach operuje s imperativem a tzv. zesíleným imperativem. Septuaginta má zesílený imperativ ošetřen výrazem „nepochybně“.

3.8. Shody a rozdíly eschatologie v Tanachu a v Septuagintě

Objevují se v obou textech. Shodné je, že vše se děje pro všechny národy a je do toho zasazen i Zorobábel jako pečet'. Septuaginta však tlumočí jeden Hospodinův výrok odlišně. To, čím je pro Tanach „sláva jiného domu“, nahrazuje Septuaginta formou „sláva domu tohoto posledního“ (Ag 2,9). Septuaginta tak ještě více zvýrazňuje víru lidu, že o chrám už nepříjde. Zklamání přišlo v r. 70 n. l.. Jak už bylo uvedeno, Boží lid mohl po roce 70 přehodnotit poselství knihy Ageus i ostatních knih, zda správně rozumí např. pojmu „poslední“. Výroky Hospodinovy v Ag 2,9 nejsou v rozporu, vzájemně se doplňují.

3.9. Víc než jedno poselství knihy Ageus

V úvodu se čtenář této práce dočetl, že se autor práce chce pokusit vytáhnout z exegetických zkoumání také další poselství. Septuaginta na rozdíl od Tanachu toto skutečně nabízí. Ag 2,14 v Septuagintě odkrývá 2 další poselství. Jedním z nich je přehodnotit přístup k Mojžíšovu zákonu ohledně předpisů o nečistých lidech, aby Boží člověk vnímal jeho potřeby, tím druhým je přístup k odsuzování lidí. V Novém zákoně se těmito tématy zabývá Ježíš Kristus. Jako příklady můžeme uvést uzdravení malomocného, kterého se dotkne (Mt 8,3; Mk 1,41; L 5,13), a neodsouzení cizoložnice (Jan 8,1-11). V kázání na hoře Ježíš dokonce zobecní princip ohledně aplikace (ne)odsuzování (Mt 7,1-5).

4. Pohled komentářů na poselství knihy Ageus

4.1. Co předcházelo Ageovu vystoupení

„Když uplynulo sedmdesát let, Bůh vzbudil ducha krále Kýra. Proto vidíme, že Kýrus nepovolil volný návrat lidu, ale v době, kterou předpověděl Jeremjáš, a podle toho, co dříve učil Izajáš, byl k tomu vybrán dříve než se narodil. Kýrus vydal edikt povolující Židům návrat do své země. Bůh v té době podal svou ruku ubohým vyhnancům, ale později jim nastaly problémy od jejich sousedů.“⁸⁹ Tak uzavírá Kalvín, proč bylo potřeba povolat Agea.

4.2. Čas, místo a způsob podání poselství knihy Ageus

4.2.1. Čas

„Ageovo vystoupení je datováno přesně na den: od konce srpna do začátku prosince r. 520 př. Kr.“⁹⁰ Bič k této skutečnosti přidává také odůvodnění, proč kniha Ageus je datována tak přesně: „Obnovení stavby chrámu je důležitým mezníkem v životě lidu, proto je také přesně datováno, stejně jako prorokova výzva (srov. 1,1).“⁹¹

4.2.2. Místo a situace v něm

„První zpráva o uskutečnění se Slova (Hospodinova, pozn. autora práce) vede přímo do celkové situace v Jeruzalémě roku 520 př. n. l. těsně před započatím stavby nového chrámu. Vzhledem k ekonomicky složitým životním podmínkám, které se zhoršily díky několikaletému suchu, se zdá být naprosto nevhodné realizovat velký projekt, jakým je stavba nového chrámu.“⁹²

4.2.3. Ageus – jeho osoba, jméno a způsob vystupování

Panuje shoda, že o osobě Agea není mnoho informací. Podrobnosti se pokusil zpracovat Beneš, který se tak snaží vystihnout poselství knihy odvoláním se na význam jména: „Od podstatného jména *chag* ‚svátek‘ je odvozen hebrejský tvar jména proroka Agea, tedy *proprium Chaggaj (Ageus)*, což v překladu znamená *Moje svátky*. Obvykle se však uvádí význam: *Svátečný, slavnostní*. Není jisté, zda *Chaggaj* je jen vlastní jméno (*nomen proprium*) proroka nebo také titul, či zvěstná zkratka spisu. *Proprium Chaggaj* může (a) vyjadřovat, že se nositel toho jména narodil v období nějakého svátku, ‚ve sváteční den‘; (b) evokovat slavnosti Hospodinovy, což souvisí s prorokovým životem, resp. snahou obnovit chrám a

⁸⁹ Kalvín, J., *A commentary on the twelve minor prophets*, str. 320

⁹⁰ Bič, M., *Dvanáct proroků: Ozeáš až Malachiáš*, str. 235

⁹¹ Bič, M., *Dvanáct proroků: Ozeáš až Malachiáš*, str. 238

⁹² Leuenberger, M., *Haggai*, str. 144

slavnostní (bohoslužebný) život; (c) připomínat, že prorok Ageus v době svátku prorokoval.⁹³ Beneš také zdůrazňuje veškerá zájmena ‚já‘ a ‚můj‘ v knize jako Hospodinovo nasměrování posluchače a čtenáře na sebe samého. Jelikož jméno Ageus obsahuje v hebrejštině zájmeno ‚můj‘, přiklání se Beneš k variantě, že veškeré informace, které ve svém komentáři ke jménu proroka uvádí, „vytváří zvěstný náboj jména Chaggaj a zorný úhel, pod kterým je třeba Ageův spis číst. Tak se jméno Chaggaj může stát klíčem umožňujícím vstup do spisu. Má-li tedy čtenář v knize, která nese název ‚Moje svátky‘, mít na zřeteli předně svátky (samozřejmě Hospodinovy, neboť mluvícím, jakož i ustanovitelem svátků je Hospodin), naznačoval by nadpis Chaggaj, že postava prorokova (nositele zvěsti) je druhotná (v pozadí).“⁹⁴

Bič potvrzuje ostatní komentáře v tom, že Ageus je současník Zachariáše⁹⁵. Komentáře se však rozcházejí v hodnocení, jakým způsobem předával Ageus Zerubábelovi, Jošuoovi i ostatnímu lidu poselství od Hospodina. Kalvín v r. 1559 napsal: „Prorok je zde vehementně odsuzuje ve jménu a na příkaz Boha,⁹⁶ ale Leuenberger v r. 2015 uvádí: „Bez obvinění, (ještě tvrdšího) vyhrožování tresty nebo ostré polemiky nastoluje základní otázku, jak vhodně pochopit současnou situaci a příhodný čas k vystavění nového chrámu. Současná společenská situace se liší od ostatních prezentovaných v Tanachu, zejména v knihách Ezdráš a Nehemjáš, tím, že je mnohem jednodušší a nezabývá se starými Judejci. Ageus se obrací ke všem lidem.“⁹⁷ Ze srovnání přístupů Kalvína a Leuenbergera je patrné, k jakému posunu v porozumění knize Ageus došlo za 456 let. Posun je však patrný ještě před Leuenbergerem, teolog Aage Bentzen (1894 – 1953) „nazval Agea nábožensky nejtišším.“⁹⁸ To, jakým způsobem prorok přistupuje k lidu s Hospodinovým poselstvím, se odrazí také ve výsledku, neboť prorok nesmí zacházet s poselstvím Hospodina svévolně. Všichni tři teologové jsou jen ve zdánlivém rozporu. Prorok, aby zaslechl Boží hlas, se vskutku musí umět ztišit před Bohem, ale z jeho řeči musí být cítit Hospodinova autorita.

4.3. Stavba chrámu a eschatologie

Většina komentářů se shodne, že Bůh si přál jeruzalémský chrám. Výše uvedenými slovy (4.2.3.) se současný teolog Leuenberger řadí mezi ně. Stendebach r. 1977 napsal: „Typické pro Agea (a Zachariáše) je, že dokončení eschatologické vlády Boha a dokončení chrámu jsou neoddělitelné. Stojí za tím víra, že Sión je po celou dobu Boží příbytek na této zemi, že Bůh si vybral Sión, aby z něho uplatňoval svoje pravidla.“⁹⁹ Přesto Beneš charakterizuje tehdejší Judejce: „Jsou zaměřeni jen na sebe sama (což jim Hospodin vyčítá), a to i přesto, že vzali Hospodinův pokyn doslova a začali Hospodinu dům stavět. A v tom je patrně příčina jejich zkreslené interpretace, jejímž výsledkem je stavba chrámu.“¹⁰⁰ Beneš své tvrže-

⁹³ Beneš, J., Dvanáctka, str. 251

⁹⁴ Tamtéž

⁹⁵ Bič, M., Dvanáct proroků: Ozeáš až Malachiáš, str. 235

⁹⁶ Kalvín, J., A commentary on the twelve minor prophets, str. 322

⁹⁷ Leuenberger, M., Haggai, str. 144

⁹⁸ Smith, R. L., Word biblical commentary. Volume 32, Micah-Malachi, str. 147

⁹⁹ Stendebach, F. J., Prophetie und Tempel: Die Bücher Haggai, Sacharja, Maleachi, Joel, str. 17

¹⁰⁰ Beneš, J., Dvanáctka, str. 256

ní dokládá i dalšími starozákonními i novozákonními texty. 2. Samuelova 7 uvádí „*Hospodinova slova řečená prorokem Nátanem Davidovi zamýšlejícímu postavit chrám: ‚Hospodin ti oznamuje, že on vybuduje dům tobě‘. Ne člověk Bohu má budovat chrám, ale Bůh člověku buduje dům.*“¹⁰¹ Tato slova podle Beneše potvrzuje Ježíš: „*Podle...Ježíšova výroku chrám ‚rukama udělaný‘ není příbytkem Hospodinovým, ani místem Hospodinova uctívání proto, že uctívání Hospodina se nebude dít v místě (v chrámě, v Jeruzalémě), nýbrž v ‚Duchu a v pravdě‘ (J 4,20-23).*“¹⁰²

4.4. Co komentáře nereflektují

Komentáře jsou zaměřeny na obsah knihy Ageus a souvislosti s ním hledají primárně v knihách Ezdráš a Nehemjáš, neboť se v nich řeší odchod z babylónského zajetí. Přihlížejí také např. ke knize Daniel a zadním prorokům Izájáš a Jeremjáš. Kromě Beneše nepřipouští, že by se mohlo u Agea jednat o metaforu v Hospodinově výzvě, tedy nezohledňují přední proroky (např. 2 Samuelova). Žádný komentář však nepopisuje jednání králů Šalomouna a Kýra jako svévolné, co se týče určování rozměrů chrámů. Možná za tím stojí respekt ohledně kanonizace Tanachu a Septuaginty, avšak ta by nebyla napadnuta, i kdyby se badatelé pozastavili nad tím, že král Šalomoun je prostřednictvím předních proroků viděn kriticky, zatímco v pobabylónském spise 2 Paralipomenon je jeho hodnocení nekritické.

Komentáře také nereflektují rozdílné popisy Hospodinovy reakce na Šalomounův chrám. Zatímco Davidovi Hospodin řekl, že nechce dům z cedrů, jak bylo zaznamenáno vypravěčem (předbabylónské) prorocké knihy (2 S 7,5-7), v době pobabylónské uvádí vypravěč při zpětném hodnocení Šalomouna, že Hospodin si dům vyvolil za podmínek, že srdce lidu budou při Hospodinu (2 Pa 7,16-22). Šalomoun se narodil ještě za života krále Davida, Davidovi však Hospodin skrze proroka Nátana sdělil, že dům vybuduje Hospodin Davidovi skrze potomka, který povstane až po jeho smrti (2 S 7,12). Šalomoun byl dokonce pomazán za krále ještě za Davidova života (1 Kr 1), i když není zaznamenán žádný výrok Hospodinův, který by vyzval k pomazání Šalomouna za krále, jak tomu bylo u Saula a Davida (1 S 9,17; 16,1.12).

4.5. Zerubábel

Lange r. 1876 do svého popisu osoby Zerubábel zahrnuje také historickou situaci Judska, když píše: „*Zerubábel je ve své světské pozici soudním vykonavatelem hlavního vazala perského krále a přece hlavní postavou pokračující královské linie, která od Rechabeáma jde níže a níže až k tesařské rodině Josefa a Marie.*“¹⁰³ Vytváří tak charakteristiku propojení obou kánonů Bible, resp. nastiňuje, do jaké situace se rodí Ježíš Kristus. Bič k Zerubábelovi dodává: „*Je to potomek Davidův, vnuk předposledního davidovského krále Jójakí-*

¹⁰¹ Beneš, J., Dvanáctka, str. 256

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ Lange, Johann P., Die Propheten Haggai, Sacharja, Maleachi, str. 18

na, zavrženého ‚pečetního prstenu Hospodinova‘ (Jr 22,24). Slova o konci všech království a říši (sr Iz 60,12; Da 2,44; Zj 11,15.17), slova o zničení koní, jezdců a vozů (sr Ex 14 a 15; Ž 46,10; 76,7), jakož i výrok ‚zatřesu nebem a zemí‘ ukazují ke konečnému a svrchovanému Božímu kralování. Tyto eschatologické události jsou spojeny s postavou Davidovce. Nezáleží na tom, co Ageus očekával, jaké naděje právě v Zerubábelu skládal. Domníval se snad, že on obnoví judskou říši, osvobodí Jeruzalém a okolí z perského poddanství a ujme se království? Nic z toho se nenaplnilo – a kupodivu postava Zerubábelova se neobjevuje v dalších příbězích judského lidu. A přece tu zaslíbení je. Určené ovšem nikoli osobě Zerubábelově, ale tomu synu Davidovu, pro něhož Hospodin vyvolil Davida a celý jeho rod. Zerubábel je jako pečeť viditelným závdavkem vrcholného zaslíbení, které se naplní v plnosti času (sr 2 K 1,20).¹⁰⁴

¹⁰⁴ Bič, M., *Dvanáct proroků: Ozeáš až Malachiáš*, str. 243

Závěr

Shrnutí

Kniha Ageus je v komentářích často hodnocena jen z hebrejského textu, někdy jen z překladů, avšak málokdy je možno vidět (u kterékoliv knihy v Bibli) komparaci Tanachu a Septuaginty, případně i jiných podkladů, se kterými tato práce vzhledem ke svému rozsahu nepracovala. Kniha Ageus představuje i pro dnešního čtenáře Hospodina jako toho, kdo bojuje o svůj lid. Nastiňuje nám, že Hospodin na sebe upozorňuje i jinak než skrze přítomného proroka. V případě knihy Ageus a tehdejšího Judska se setkáváme s Boží řečí skrze neúrodu (typ přírodní katastrofy). Autor této práce dostal přesvědčení, že i dnes chce Hospodin probudit v lidech touhu po Bohu, obrácení se k Bohu, proto si pokládá otázku, zda za dnešními přírodními katastrofami a jinými globálními problémy je možné hledat tentýž teologický princip, jaký uvádí kniha Ageus (Ag 1,9-11). Kniha Ageus hovoří o eschatologickém konci (Ag 2,7.22.23). Ageus je tedy kniha o Boží milosti, avšak jen do času.

Chrám

Mnoho badatelů v průběhu dějin a také v 21. století zastává teorii, že Hospodin si přál v Jeruzalémě chrám. Tato práce se díky exegetickým výzkumům v textech Tanachu a Septuaginty přiblížila k výsledkům českého badatele Jiřího Beneše, který stav Božího lidu v Ageově době a prostředí charakterizuje slovy: *„Jsou zaměřeni jen na sebe sama (což jim Hospodin vyčítá), a to i přesto, že vzali Hospodinův pokyn doslova a začali Hospodinu dům stavět. A v tom je patrně příčina jejich zkreslené interpretace, jejímž výsledkem je stavba chrámu.“*¹⁰⁵

Formování dnešního člověka

Tato práce již v úvodu naznačila, že chce být víc než jen informativním sdělením o exegetických významech Tanachu a Septuaginty. Tanach i Septuaginta představují Boha jako toho, kdo aktivně formuje svůj lid, podle svých představ (např. 3 Moj 26,45 v Tanachu i Septuagintě). Kniha Ageus toto sdělení také přináší.

Tato práce ukázala, že Bůh svými výroky formuje veškerý svůj lid na území Judska a chce „zatrást“ i jinými národy. Boží lid, který žije v době po zmrtvýchvstání Ježíše Krista (Mk 16,9; Ř 6,5; aj.), je nejen organizačně odlišný od lidu Božího v době Ageově (Sk 15,19). I když pozice kněží, resp. velekněze byla za Agea i v době před Ageem výrazná (kněz byl

¹⁰⁵ Beneš, J., Dvanáctka, str. 256

oddělen ke službě podle rodu Lévi: 4 Moj 1,47-53, přinášel oběti za sebe i za lid: 3 Moj 9,7; 16,6, apod.), zatímco dnešní pozice biskupů a farářů je prostá od tehdejších pravidel (Žd 7,27; Tt 1,7-9), přesto Bůh i dnes chce veškerý svůj lid formovat do svých představ (Mt 10,38). Pro dnešního sekularizovaného člověka je křesťanská církev organizací, kterou pokládá za nepotřebnou pro svůj život, případně dokonce za organizaci s odpudivou pověstí. Proto můžeme souhlasit s německým pietistickým teologem A. H. Franckem¹⁰⁶ (1663 – 1727), že v rámci změny povahy člověka je nutné znovuzrození následované změnou života. Souhlasit však můžeme s ním také v tom, že je nutná i změna na (nejen) teologických univerzitách, aby budoucí kněží a faráři byli na univerzitách formováni jak informacemi, tak především Bohem. Vždyť skrze faráře Bůh dnes promlouvá ke svému lidu, skrze kázání ho formuje. Kniha Ageus poskytuje analogii pro dnešní dobu.

Výzva pro další výzkum a přípravu kázání

Je jisté, že ani posun, který přinesla tato práce (svévolné počínání králů Šalomouna a Kýra při určování rozměrů, resp. podoby prvního a druhého chrámu), neukazuje vše, co dosud badatelé nereflektovali. Bude-li pro badatele rozhodující sdělení Písma svatého a toho, co Hospodin chce do života postmoderního jednotlivce, více než vykladačská tradice, může namotivovat faráře, aby zvážili, jak a čím obohatit své (nejen zvěstovatelské) poslání při práci s lidmi. Vždyť i tato práce ukázala, jak starozákonní lid za Agea je formovatelný k Božímu obrazu, pokud je prorok poslán také k veleknězovi i k ostatním kněžím. Výzvami pro faráře jsou a.) možnost změny při přípravě kázání, které má zasáhnout, v použití jako podkladu Septuaginty, b.) tvorba kázání na knihu Ageus, kterou opakovaně oslovil v minulosti své posluchače John Knox¹⁰⁷ (1505 - 1572).

¹⁰⁶ Hanes, P., *Dejiny kresťanstva*, str. 328-329

¹⁰⁷ Hanes, P., *Dejiny kresťanstva*, str. 269

Seznam použité literatury

Prameny

KITTEL, Rudolf, Karl ELLIGER, Wilhelm RUDOLPH, Gérard Emmanuel WEIL a Adrian SCHENKER. *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Editio funditus renovata, editio quinta emendata, verkleinerte Ausg. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05219-3.

HRSG. ALFRED RAHLFS; HRSG. ROBERT HANHART. *Septuaginta (Das Alte Testament Griechisch) Editio altera*. 2., durchges. u. verb. Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2006. ISBN 9783438051196.

BEGRÜNDET VON EBERHARD UND ERWIN NESTLE a HERAUSGEGEBEN VON BARBARA UND KURT ALAND ... [ET AL]. *Novum Testamentum Graece [with dictionary]*. 28. rev. Aufl., herausgegeben vom Institut für Neutestamentliche Textforschung. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012. ISBN 9783438051608.

Sekundární literatura

BENEŠ, Jiří. *Dvanáctka: úvod do studia Malých proroků*. 1. vyd. Praha: Teologický seminář Církve adventistů sedmého dne, 2006. ISBN 80-903827-0-3.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 16., (7. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2008. ISBN 978-80-85810-80-6.

HANES, Pavel. *Dejiny kresťanstva*. 3. vyd. Banská Bystrica: Združenie evanjelikálnych cirkví v SR, 2009. ISBN 80-88945-01-1.

KALVÍN, Jan. *A commentary on the twelve minor prophets. Volume 4, Habakkuk, Zephaniah & Haggai*. Carlisle: The Banner of truth trust, 1986. The Geneva series of commentaries. ISBN 0-85151-477-4.

LANGÉ, Johann Peter. *Die Propheten Haggai, Sacharja, Maleachi*. Bielefeld: Verlag Velhagen & Klasing, 1876. Theologisch-homiletisches Bibelwerk. Das Alte Testament.

LEUENBERGER, Martin. *Haggai*. Freiburg im Breisgau: Herder, 2015. Herders theologischer Kommentar zum Alten TestaHELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Advent-Orion, 2003. ISBN 80-7172-865-9. ment. ISBN 978-3-451-26852-6.

SMITH, Ralph L. *Word biblical commentary*. Volume 32, Micah-Malachi. Waco, Texas: Word Books, c1984. ISBN 0-8499-0231-2.

SOUČEK, Josef Bohumil a Miloš BIČ. *Dvanáct proroků: Ozeáš až Malachiáš*. Praha: Kalich, 1968. Starý zákon, Překlad s výkladem.

STENDEBACH, Franz Josef. *Prophetie und Tempel: Die Bücher Haggai, Sacharja, Maleachi, Joel*. Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 1977. Stuttgarter kleiner Kommentar AT. ISBN 3-460-05161-2.

Slovníky

HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Advent-Orion, 2003. ISBN 80-7172-865-9.

PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. ISBN 80-7017-029-8.

Novum Testamentum Graece / Nestle-Aland. 27. vyd., 1993 -- Nový zákon: český ekumenický překlad. 17. (8. opr.) vyd., 2009 Slovník novozákonní řečtiny / Ladislav, Tichý. 2. vyd., 2001

Elektronické zdroje

Bible Works 2009

Summary

God's message to his people is the most important message of book of Haggai. Most theologians of the Old Testament claim, that God's intention was new Temple in Jerusalem (i.e. Second Temple). The results of this Diploma thesis coincide with the results of Czech theologian Jiří Beneš (2006): God's word about the Temple is the metaphor, the Temple is God's people. God's intention is repented of the heart.

The message of book of Haggai coincide with the message of New Testament (John 2:19-22; Acts 15:13-18; 2 Corinthians 6:16). Fall of first Temple (Solomon's Temple) in 587 BC and fall of second Temple in 70 CE confirm the results of this Diploma thesis too.

Eschatology of book Haggai: God's intention to be all people believe in Lord, i.e. not just the Jews. The New Testament views fulfilling of Prophecy of Haggai about Zerubbabel in Life of Jesus Christ. Jesus Christ said that his body is The Temple (John 2:19-22).